

LUNDS
UNIVERSITET

Rättssociologiska enheten

B-uppsats (RÄS 723:4), vt 2006

NORMER OCH NORMALITET

**En normvetenskaplig textanalys av
argumentation runt homosexuellas adoptionsrätt**

Författare: Jenny Bengtsson
Karolina Dehn
Katrín Johnson
Handledare: Eva Friis
Examinator: Per Wickenberg

Sammanfattning/Abstract

I januari 2003 fick homosexuella registrerade partners rätt att prövas som adoptivföräldrar i Sverige, i enlighet med en proposition från 2001. Beslutet kom först efter en lång debatt; redan 1986 lades en proposition fram som behandlade frågan och avlog den. Denna uppsats är en studie av de argument som förkommer i propositionerna. Syftet har varit dels att beskriva och analysera de argument som använts i debatten, dels att tematisera upp dem och ta fram bakomliggande normer. Uppsatsen har för avsikt att ta reda på vad i normerna det är som har förändrats. Den metod som använts är Toulmins schema för argumentationsanalys, som författarna byggt ut med egenkomponerade delar. Genom denna metod hittas en kärna av argument och normer som förekom i båda propositionerna, men även de olikheter som ledde fram till två så olika beslut. Uppsatsen analyserar även, utifrån rättsociologisk normteori och Hydén-Wickenbergs normmodell, vad som kan ha orsakat förändringen i normerna kring barn i homosexuella familjer och homosexuella personer som föräldrar.

In January 2003, Swedish homosexual registered couples got the right to be considered for adopting, according to a proposition from 2001. The decision was made after a long debate; already back in 1986 a proposition was made that rejected the possibility. This essay is a study of the arguments that can be found in the propositions. The purpose has been on the one hand to describe and analyze the arguments which are used in the debate, and on the other hand to thematize them and find underlying norms. The intention is to find out what has changed as regards to the norms. The method in use is the Toulmin schedule, which is extended by the authors' own contribution. By the use of this method, an essence of arguments and norms that were found in both the propositions is identified, but also the differences that lead to two that different decisions. The essay is also analyzing the causation of changes in the norms relating to homosexual families. This is done from the norm theories in the sociology of law and the Norm Model by Swedish sociologists of law Håkan Hydén and Per Wickenberg.

Nyckelord: homosexualitet, normer, adoption, familjerätt, Toulmin, normmodellen, homosexuality, norms, family law

Innehåll

SAMMANFATTNING/ABSTRACT.....	2
1. INLEDNING.....	4
1.1 BAKGRUND OCH PROBLEMFÖRMULERING	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4
1.3 FORTSATT FRAMSTÄLLNING	5
2. OM ADOPTION.....	6
2.1 OM ADOPTIONER I ALLMÄNT	6
2.2 BAKGRUND TILL HOMOSEXUELLAS ADOPTIONSRÄTT	8
2.3 PRÖVNINGEN EFTER LAGENS IKRAFTTRÄDANDE	9
2.4 DE POLITISKA PARTIERNAS STÅNDPUNKTER	10
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH TIDIGARE FORSKNING.....	13
3.1 NORMTEORI.....	13
3.2 TIDIGARE FORSKNING.....	15
4. METOD OCH MATERIAL.....	17
4.1 ARGUMENTATIONSANALYS	17
3.2 REFLEKTIONER OM FORSKARENS ROLL.....	19
3.3 MATERIAL, URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR.....	19
5. RESULTATREDOVISNING.....	21
5.1 INLEDNING TILL KAPITLET.....	21
5.2 ARGUMENTATIONSANALYS AV PROPOSITION 1986/87:124.....	21
5.3 ARGUMENTATIONSANALYS AV PROPOSITION 2001/02:123.....	24
6. ANALYS	31
6.1 JÄMFÖRANDE ANALYS ÖVER TID	31
6.2 ANALYS AV NORMFÖRÄNDRING GENOM NORMMODELLEN.	32
7. SLUTKOMMENTARER	34
KÄLLFÖRTECKNING	36
BILAGA 1 – UR PROPOSITION 1986/87:124.....	38
BILAGA 2 – UR PROPOSITION 2001/02:123.....	39

1. Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

När en av oss författare skulle skriva en uppsats om hatbrott mot homosexuella stötte hon på olika frågor som har att göra med homosexuellas situation i samhället. En av dem var frågan om ”homoadoptioner”, som de har kallats i media, dvs. huruvida homosexuella par skall ha rätt att adoptera barn. Vi började fundera runt ämnet och fann att det borde vara intressant ur ett normperspektiv. Utan någon större undersökning kan man konstatera att det troligen finns mycket sociala normer bakom denna infekterade fråga. Hur ser en normal familj ut? Hur ser normerna ut för hur en förälder skall vara? Samtidigt som det fortfarande finns mycket föreställningar och normalitetsresonemang runt homosexualitet finns det rättsliga och moraliska normer som betonar människors lika värde och rättigheter.

I januari 2003 fick homosexuella registrerade partners rätt att prövas som adoptionsföräldrar. Lagen var mycket kontroversiell, men sedan lagändringen gick igenom har det varit ganska tyst. Vi har ändå hört talas om att inga adoptioner till homosexuella skall ha genomförts, vilket ledde oss in på tankar om skillnader mellan sociala och rättsliga normer. Vår problemformulering blir: Vad i normerna är det som har förändrats? Värde? Kunskap? Faktiska möjligheter?

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte har varit *dels* att beskriva och analysera de argument som använts i debatten, *dels* till att tematisera upp dem och ta fram normer. De frågeställningar vi utgått ifrån är:

1. Vilka argument för/emot homoadoptioner ligger bakom att lagändringen gick igenom, och vilka har legat bakom tidigare avslag?
2. Finns det en bestående kärna i dessa argument?
3. Vilka underliggande normer kan ligga bakom dessa argument, och hur förändrar sig dessa över tid?

1.3 Fortsatt framställning

För att underlätta för läsaren avser vi här gå igenom uppsatsens huvuddelar och dess innehåll. I kapitel 2 redogörs för bakgrundsfakta om adoptioner i allmänhet och homosexuellas adoptioner i synnerhet. Här finns också en del som redogör för vad de olika politiska partiernas i dagsläget har för åsikt i frågan. I kapitel 3 behandlas de teoretiska utgångspunkter uppsatsen utgår ifrån, vilka är *normteori* i allmänhet och *normmodellen* i synnerhet. Vår metod och dess olika beståndsdelar går igenom under kapitel 4. Processen beskrivs även närmare under resultatredovisningen, som ligger i kapitel 5. Detta kapitel börjar med argumentationsanalys av en proposition från 1986, i vilken man fram till att en adoptionsrätt för homosexuella inte borde införas. I kapitlet följer sedan argumentationsanalys av den proposition som 2001 föreslog lagändringen. Varje del avslutas med konklusioner, där vi behandlar vilka normer vi hittat och vilka teman vi anser man kan inordna dessa normer under. I analysen (kapitel 6) jämför vi sedan konklusionerna inbördes och ser då särskilt till tidsaspekten. Det är också här vi knyter ihop teori och empiri. Sista kapitlet (7) består av sammanfattning och avslutande kommentarer.

2. Om adoption

2.1 Om adoptioner i allmänt

Det finns olika typer av adoption (och i adoptionsfrågan för homosexuella har de olika typerna varit olika kontroversiella). Å ena sidan finns närståendeadoptioner, t.ex. i de fall där ena partnern vill adoptera den andra partners biologiska barn efter att ha levt ihop med detta. Dessa adoptioner brukar också kallas styvbarnsadoptioner. Å andra sidan finns den klassiska adoptionen, som i Sverige oftast innebär utlandsadoptioner. Här handlar det om att ett par gemensamt adopterar ett barn som ingen av dem är förälder till.

Enligt föräldrabalken har alla som fyllt 25 år rätt att prövas som adoptivföräldrar. Det finns ingen i lagen skriven högsta ålder för dem som adopterar, det anses dock vara av betydelse för barnet att ålderskillnaden mellan barn och föräldrar inte blir för stor. Sambor får inte enligt lag adoptera gemensamt. Makar, registrerade partners och ensamstående får adoptera. De som adopterar skall ha gått en föräldrautbildning. Syftet med utbildningen är att alla som vill adoptera ska ha kunskap om adopterade barn och deras behov.

Innan socialnämnden fattar beslut om ett medgivande till adoption skall en hemutredning göras. Hemutredningen syftar till att de blivande föräldrarna tillsammans med utredaren förbereder sig inför adoptionen. Det är utifrån utredarens rapport som socialnämnden fattar beslutet om medgivande. Förutom detta skall utredningen vid internationella adoptioner presentera de blivande föräldrarna för barnets företrädare i ursprungslandet. Det är utifrån den bild de får av föräldrarna som de avgör vilket barn som de passar som föräldrar till. Hemutredningen som görs i Sverige görs utifrån internationella normer. I Haagkonventionen finns beskrivet vilken information som skall finnas i utredningen. Utredningen skall beskriva de blivande föräldrarnas uppväxt, utbildning, och arbete. Deras relation till sina föräldrar, syskon, eventuella tidigare barn samt annan släkt skall också beskrivas. Även hälsa, egenskaper och intressen, umgänge och religions- och livsåskådning skall tas med i utredningen. Utredningen skall också ta ställning till de sökandes ålder. De sökande skall lämna ett läkarintyg och det skall göras en kontroll om de sökande finns i socialregistret och polisens misstankes- och belastningsregister. Det är alltså utifrån denna utredning som socialnämnden fattar sitt beslut om medgivande till adoption. Ett medgivande gäller i två år.

Om något av större vikt händer i familjen har de blivande föräldrarna skyldighet att meddela det till socialnämnden som då gör en ny prövning, och om föräldrarna inte anses vara lämpliga längre kan ett medgivande dras tillbaka. En hemutredning görs även vid närståendeadoptioner. Den ligger till grund för socialmyndighetens beslut om ett medgivande till adoptionen.

I Sverige får endast adoptionsorganisationer som har auktorisation från MIA - Myndigheten för internationella adoptioner – förmedla internationella adoptioner. I Sverige finns sex sådana organisationer. Adoptionsorganisationerna samarbetar med myndigheter och organisationer i barnens ursprungsländer och vet därför vilka krav som ställs på dem som ska adoptera. Ursprungsländerna har olika krav på vilka handlingar som ska ingå i ansökan. I undantagsfall kan en adoption göras utan förmedling, s.k. enskild adoption, men då måste MIA innan barnet lämnar ursprungslandet pröva om förfarandet är godtagbart och huruvida socialnämnden gett sitt medgivande. De flesta enskilda adoptioner beviljas p.g.a. släktskap med barnet eller för att en av de sökande har anknytning till ursprungslandet.

Alla adoptioner skall ske med barnets bästa som riktmärke, vilket bland annat står i barnkonventionen. Därför utreder myndigheter i ursprungsländerna först om barnen kan få en ny familj i födelselandet. Om den möjligheten inte finns utreder myndigheterna om det är barnets bästa att adopteras av en familj från ett annat land.

När en person eller ett par har föreslagits som föräldrar till ett barn får de information om barnet via adoptionsorganisationen. Det gäller barnets namn, kön, ålder, medicinska tillstånd och barnets sociala bakgrund. Dessa handlingar skall överlämnas till socialnämnden som kontrollerar att den informationen stämmer överens med det medgivande som finns. Om informationen stämmer ger socialnämnden sitt samtycke till att adoptionen fortsätter.

En adoption kan ske på flera olika sätt. Förfarandet beror på vilket land barnet kommer ifrån och om det landet är knutet till Haagkonventionen. Om landet är anslutet till Haagkonventionen blir adoptionen automatiskt gällande i Sverige utan ytterligare prövning. Om landet inte är anslutet till Haagkonventionen kan adoptionen ändå godkännas av MIA och bli gällande i Sverige. Om så inte skett rekommenderas att adoptionen genomförs vid svensk domstol. Vissa länder meddelar inget adoptionsbeslut, utan barnen lämnar länderna med samtycke från legala företrädare t.ex. föräldrarna eller annan vårdnadshavare. Efter att

adoptionen genomförts har barnet samma juridiska ställning till sina föräldrar som barn födda inom familjen. Svenska adoptioner kan inte hävas.¹

2.2 Bakgrund till homosexuellas adoptionsrätt

Åsikterna runt homosexuella, deras plats i samhället och deras rättigheter är och har varit många och skilda. Det är inte så väldigt länge sedan homosexuella handlingar var förbjudna enligt lag, och i många länder är de det fortfarande. För att skapa tidsperspektiv följer nedan en kort sammanställning av utvecklingen runt homosexuellas rättigheter under 1900-talet.

- År 1944 avkriminaliserades homosexuella handlingar.
- År 1955 slog högsta domstolen fast att homosexuella inte anses olämpliga som vårdnadshavare.
- År 1979 ströks homosexualiteten ur sjukdomsregistret.
- År 1985 uteslöts ensamstående och homosexuella kvinnor från rätten att få insemineras på sjukhus.
- År 1987 infördes lagen om förbud mot diskriminering av homosexuella.
- År 1993 kom första avslaget från regeringen till en homosexuell man som ville adoptera. Motiveringen; omvärldens negativa inställning skulle belasta barnet.
- År 1995 fastställdes det att homosexuella par ska få ingå partnerskap.
- År 1996 fick ett lesbiskt par som har inseminerat rätt att dela på föräldraledigheten.
- År 2003 likställdes homosexuella med heterosexuella i sambolagen. Samma år fick homosexuella par rätt att prövas som adoptivföräldrar.²

I början av 1980-talet uppmärksammade Utredningen om homosexuellas situation i samhället frågan om två personer av samma kön borde kunna adoptera ett barn gemensamt. I slutbetänkandet (SOU 1984:63) avrådde kommittén från detta. På basis av denna utredning kom sedan proposition 1986/87:124, som bland annat beslutade att införa lag om homosexuella sambor. Den del av propositionen som behandlar adoptionsfrågan utgör en del av vår empiri i denna uppsats. Även 1994 berörde man frågan, i samband med frågan om partnerskap, men inte heller här blev det någon lagändring till förmån för homosexuella. I det

---

¹ Informationen är hämtad från en handbok som finns att hämta hem från MIA:s officiella hemsida; www.nia.se (sic).

² Stenholm & Strömberg, s 309-312, enligt Persson och Zrinscak.

betänkande som följde på utredningen (bet 1993/94:LU28) hänvisades endast till utredningen från 1984. År 1999 tillkallade regeringen en parlamentarisk kommitté för att undersöka och analysera villkoren för barn i homosexuella familjer, Kommittén om barn i homosexuella familjer (dir. 1999:5). Kommitténs ena huvuduppgift var att utreda förhållandena för barn i homosexuella familjer och att därvid sammanställa, analysera och redovisa den kunskap som finns om barnen. Kommitténs andra huvuduppgift var att ta ställning till de rättsliga skillnader som finns mellan homosexuella och heterosexuella par när det gäller möjligheten att adoptera och att utses till särskilt förordnade vårdnadshavare.³ Arbetet mynnade ut i betänkandet ”Barn i homosexuella familjer” (SOU 2001:10), som låg till grund för den andra proposition vi har använt oss av i uppsatsen; proposition 2001/02:123.

Flera av förarbetena behandlar närliggande frågor om homosexuellt föräldraskap, bl.a. insemination. Dessutom finns det, som ovan beskrevs, olika former av adoption, och de har varit olika kontroversiella. Adoptioner där båda föräldrarna saknar biologiskt band är den form som varit mest kontroversiell, och det är den som arbetet kommer att koncentreras mest runt.

2.3 Prövningen efter lagens ikraftträdande

Efter att homosexuella fick rätt att prövas som adoptivföräldrar har enligt regnbågsfamiljer.se - som är en webbsida för bi- och homosexuella föräldrar – homosexuella par fått medgivande från svenska myndigheter. Men då svenska adoptionsorganisationer inte har något samarbete med något land som godtar ett homosexuellt par som föräldrar har ingen internationell adoption ägt rum ännu. Det är bara ett antal närståendeadoptioner har ägt rum än så länge.⁴ Den informationen styrks av ett samtal med informationssekreteraren på adoptionscentrum som även hon säger att svenska myndigheter har gett medgivande till homosexuella par men adoptionscentrum har inte kunnat förmedla något barn då paren inte blivit godkända i de ursprungsländerna som Sverige samarbetar idag.⁵

Via telefonsamtal har vi även fått information om hur många med homosexuell läggning från Lunds kommun och Malmö stad som har ansökt om att få adoptera. Det finns inga register på hur många det är, i och med att man inte får registrera sexuell läggning. De siffror vi har fått

---

³ Prop 2001/02:123, s 11.

⁴ <http://www.regnbagsfamiljer.se/internationelladoption.asp>

⁵ Telefonsamtal med Adoptionscentrums informationssekreterare Joanna Abrahamsson (2006-05-18).

är en uppskattning gjord av myndigheterna. I Lunds kommun har man inte fått in några ansökningar om internationell adoption från homosexuella. Däremot har man fått in ansökningar om närståendeadoptioner från två lesbiska par där den ena kvinnan i respektive par blivit inseminerad.⁶ Malmö stad har inte heller fått in några ansökningar från homosexuella om internationell adoption. Däremot har man sedan lagändringen fått in ca 3-4 ansökningar om närståendeadoption.⁷

Sammanfattningsvis, och för att svara på vår frågeställning om vilket genomslag den nya lagen har fått, så har - enligt både Adoptionscentrum och regnbågsfamiljer.se - homosexuella fått medgivande av svenska myndigheter för en internationell adoption. Däremot har det inte varit möjligt att genomföra någon internationell adoption på grund av att de länder som svenska adoptionsorganisationer samarbetar med inte vill ge barn till homosexuella. I städerna Lund och Malmö har det som ovan sagts inte ens kommit in ansökningar om internationell adoption från homosexuella. Däremot har ett antal närståendeadoptioner genomförts både i Skåne och i hela landet.

2.4 De politiska partiernas ståndpunkter

Eftersom debattvågorna gått höga vill vi ha med en översyn av var de svenska riksdagspartierna står i homoadoptionsfrågan. Adoptionsfrågan handlar ju om politik, varför vi anser att det kan vara på sin plats med en kort genomgång. Vi kommer nedan att gå igenom dem en och en utifrån deras egna motioner eller åsikter från deras hemsidor, för att i slutet göra en kortare sammanfattning. Partiåsikterna är skrivna efter den nya lagens tillkomst. Informationen vi fått fram i detta kapitel ska ses som bakgrundsfakta och kommer därför inte att analyseras vidare.

Vänsterpartiet anser att all kärlek bör uppmuntras och tycker därför att homosexuella skall få lov att adoptera. Vänstern skriver i sitt faktablad att de vill ha ett rättvist och jämlikt samhälle för alla, oavsett sexuell läggning. De vill bryta den rådande heterosexuella normen, och arbetar för en lagstiftning där alla har samma rättigheter i alla frågor och för en lagstiftning som inte diskriminerar.⁸

---

⁶ Telefonsamtal med Monica Barnell på Familjeenheten i Lunds kommun. (2006-05-23).

⁷ Telefonsamtal med Lene Cordes vid Malmö stad (2006-05-31).

⁸ Faktablad från vänsterpartiet, feb 2006.

Socialdemokraterna anser att alla ska ha samma rättigheter till prövning och det var på initiativ av den socialdemokratiska regeringen lagen om homooption tillkom.

Socialdemokraterna anser att det är barnets bästa som ska sättas i främsta rummet när det gäller prövning till adoption, och de tycker även att lagstiftningen skapar trygghet för barn med homosexuella föräldrar genom att ge dem samma rättigheter som alla andra barn.

Lagändringarna innebar att endast barnets bästa ska vara avgörande för när en adoption skall ske, inte föräldrarnas sexuella läggning.⁹ Det är barn som har rätt till vuxna och inte vuxna som har rätt till barn. De uttrycker sig som följande – adoption är ingen rättighet, det är en möjlighet¹⁰.

Miljöpartiet anser att det inte finns någon skillnad mellan människor på grund av deras sexuella läggning. Därför anser miljöpartiet att det är självklart att homosexuella ska få prövas för adoption. Miljöpartiet är väldigt insatta i frågan och ställer sig frågande till varför det fungerar i USA men inte i Sverige när vi adopterar från samma länder¹¹. Miljöpartiet menar att en persons sexuella läggning inte har en inverkan på om denne blir en bra förälder eller inte.

Moderaterna anser inte att homosexuella ska få adoptera över gränserna, men de stödjer förslaget att medge närståendeoptioner för registrerade partner, samt att tillåta lesbiska par att insemineras vid allmänna sjukhus. Moderaterna menar att det finns för många nackdelar med homooption för att det ska genomföras i Sverige. Man hänvisar till att forskningen har visat att det finns en större risk för självmord och psykologiska komplikationer hos adopterade barn. ”Vi vet idag inte hur stora adoptivbarns marginaler är. Klarar adopterade ännu en livsuppgift att förhålla sig till? Kunskapen om adoptivbarns utveckling är också ofullständig. Det gäller särskilt adopterade barn i homosexuella familjer. Det saknas studier om viktiga delområden som familjebildning och utvecklingen av den sexuella identiteten.”¹²

Folkpartiet anser att alla ska vara lika inför lagen vilken läggning man än har. Folkpartiet vill behålla lagen som ger homosexuellas rätt att ansöka om adoption och har också drivit på för den lagändring som gör att kvinnor som lever med kvinnor nu kan få tillgång till assisterad

---

⁹ http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page_6691.aspx

¹⁰ http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page_6691.aspx

¹¹ <http://www.mp.se/default.asp?mainframe=search.aspx?number=376&avdnr=123>

¹² <http://www.moderat.se/politik.asp?politikid=11&menyid=2>

befruktning.¹³ Folkpartiet vill dessutom åstadkomma lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning eller könsidentitet genom att bland annat avskaffa partnerslagen och införa en gemensam äktenskapsbalk.¹⁴

Centerpartiet är för homooptioner och anser, som många andra partier, att barnets bästa ska stå i främsta rummet. Det är barnens bästa som skall präglade utformningen av adoptionslagstiftningen. Då är det inte i första hand vuxna som har rätt till barn utan det är barnens behov och uppväxtvillkor som skall gälla vid en bedömd adoptionssituation.¹⁵

Kristdemokraterna vill upphäva lagen om homosexuellas rätt att provas som adoptivföräldrar. Anledningen till detta är att man anser att man bryter de biologiska gränserna och kristdemokraterna menar att alla barn har rätt till både mamma och pappa. Enligt Kd är barnets bästa när en man och kvinna tar hand om sitt eget barn.¹⁶ Kd anser även att partnerskapet skall upphävas, och om man gör det tar man även bort homosexuellas rätt att adoptera.¹⁷

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de flesta partierna talar om barnets bästa och att det går som en röd tråd genom allas åsikter. Emellertid finns det två olika tolkningar av vad som är barnets bästa. Kristdemokraterna är det enda parti som helt anser att det måste finnas en mamma och en pappa, och de vill upphäva lagen om att homosexuella skall få provas till adoption. Moderaterna är det andra partiet som går emot strömmen, de anser att närståendeadoption är okej samt att lesbiska skall kunna provrörsbefruktas på allmänna sjukhus. Men de anser att barnets bästa i andra lägen är att hamna hos en ”normal” familj med en mamma och en pappa¹⁸.

---

¹³ http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_1338.aspx

¹⁴ http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_1338.aspx

¹⁵ <http://www.centerpartiet.se/templates/Page.aspx?id=3748> och <http://www.centerpartiet.se/templates/NewsPage.aspx?id=2622>

¹⁶ Kd:s motion ”Äktenskap och stabil familjegemenskap”, s 3f.

¹⁷ Kd:s motion ”Äktenskap och stabil familjegemenskap”, s 6f.

¹⁸ <http://www.moderat.se/politik.asp?politikid=11&menyid=2>

3. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

3.1 Normteori

3.1.1 Vad är en norm?

Det finns ingen given definition av vad en norm är, utan det finns ett flertal försök till att definiera begreppet norm. Talcott Parsons har gjort definitionen "A norm is a verbal description of a concrete course of action, ... regarded as desirable, combined with an injunction to make certain future action conform to this course...".¹⁹ I ett sociologiskt uppslagsverk²⁰ definieras begreppet norm som "regel eller föreskrift om hur någon bör handla". I sociologin finns enligt samma uppslagsverk en glidande övergång mellan tre huvudsakliga normtyper. *Konstruktiva normer* fastställer hur interaktion ska äga rum. *Kompetensnormer* fastställer vem som ska eller bör fatta beslut, utföra bestämda handlingar eller ta ansvar för resultat. *Handlingsnormer* föreskriver hur personer bör handla.²¹

I vardagligt språkbruk är norm liktydigt med den standard som av de flesta människor anses vara det vanligaste sättet att handla i en statistisk mening. Sociologiskt anses dock norm vara en regel som förbinder folks handlande med förekommande sanktioner.²² Detta skapar ett beteendemönster som skiljer ett socialt system från andra. Här upprätthåller normerna de gränser som skiljer de olika aktörerna åt i vem som tillhör och vem som inte tillhör. Gibbs definierar normer som ett mönster av sanktioner. "Det är ett genomgående drag i uppfattningen av normer att avvikelser från normen leder till sanktion. Men det viktiga är att sanktionen kan ha olika funktion och olika konstruktion i olika typer av normer."²³ Enligt Gibbs blir ett normativt uttalande till en norm enbart om det är konsekvenser kopplade till handlandet. Hydén anser dock att det kan vara meningsfullt att se en norm i relation till en potentiell handling. Det kan finnas en handling som man skulle föredra men som av någon anledning inte kan realiseras och därför uteblir.²⁴

---

¹⁹ Hydén, s 96.

²⁰ Brante, Andersen och Korsnes (red.), s 221f.

²¹ Ibid., s 221.

²² Hydén, s 98.

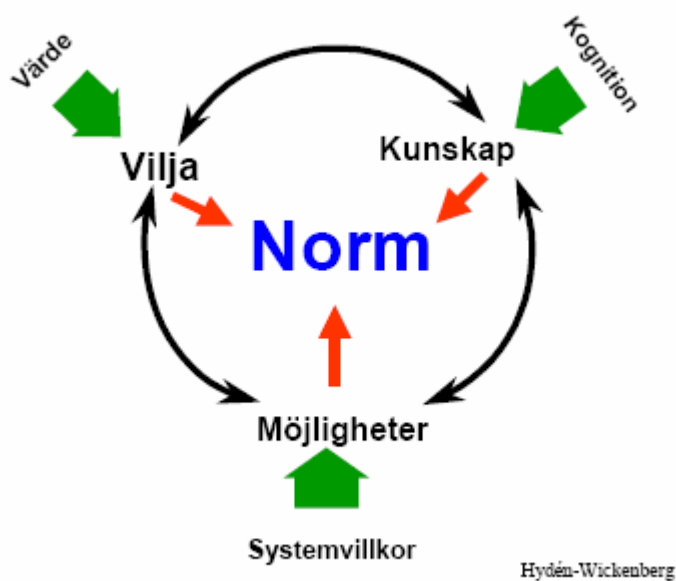
²³ Gibbs, s 72, enligt Hydén, s 97.

²⁴ Hydén, s 98.

Normer kan enligt Matthias Baier ses som en handlingsanvisning och följs för att vi eftersträvar ett visst resultat.²⁵ Enligt Baier - precis som Hydén - har begreppet norm flera betydelser.

3.1.2 Normmodellen som analysinstrument

Normmodellen bygger på att normen har tre delar; vilja och värderingar, kunskap och kognition samt system och möjlighet. Var och en av dessa delar har bakomliggande förutsättningar. *Viljan* är knutet till vilka *värden* som individen ansluter sig till och vilka drivkrafter som gäller, alltså motiven till handlandet. *Kunskapen* är beroende av *kognition*, dvs. hur individen uppfattar och ser sin värld. Skillnaderna kan ligga i genus, etniskt ursprung, utbildning och makt. Normens tredje del, *möjligheter*, är beroende av de *system* som individen är omgiven av, så som ekonomiska och politiska system. Dessa delar berör olika delar av normen som är med och bestämmer handlandet.

Normmodellen innehåller både aktörsteori och systemteori. Vilja är något som uttrycks av den enskilda individen eller av en grupp. Även kunskapen är något som är knutet till individen. Dessa delar är aktörsinriktade. Möjligheterna är å andra sidan något som påverkas av systemvillkoren och alltså systemteoretiskt.

²⁵ Baier, s 97f.

Utifrån normmodellen är frågeställningen: vad är det som bestämmer handlandet? Här har normmodellen ett handlingsteoretiskt innehåll som utvecklas i ett aktörsperspektiv i förhållande till vilka värden och vilken kunskap som finns. Sedan måste en andra övergripande fråga ställas: vad ligger bakom normen i det särskilda fallet? Här går normmodellen över i systemteori och strukturella resonemang. Syntesen består i behovet av att se samspelet mellan värde, kunskap och möjlighet i det särskilda fallet, där långsiktiga systemförutsättningar kan fungera som premissleverantör för individen och bidra till att formera kortsiktiga motiv för handlandet.

Vi kommer att använda normmodellen som analysinstrument. Genom den kommer vi att försöka se vad som ligger bakom de normer som vi fått fram genom Toulmin-modellen. Detta görs för att kunna urskilja en möjlig förändring över tiden av samhällets normer som rör homosexualitet och barn.

3.2 Tidigare forskning

Vi har inte kunnat finna någon tidigare forskning på just det material och den metod vi behandlar. Vid Lunds universitets Centrum för genusvetenskap har dock författats en uppsats inom ett närliggande ämne. Anna-Karin Perssons uppsats analyserar SOU 2001:10, den offentliga utredning som legat till grund för ett införande homosexuellas adoptionsrätt, för att se hur den normala respektive den onormala familjen skapas genom olika distinktioner. Uppsatsen fokuserar på hur kön/genus och begär kan ses som betydelsebärande konstruktioner i skapandet av den hetero- och den homosexuella familjen, samt den heterosexuella normen. Persson skriver bland annat att det i utredningen ”skapas en skillnad som överskuggar och osynliggör andra möjliga förklaringsmodeller och samtidigt osynliggörs den norm mot vilken den homosexuella familjen skall testas. Slutsatsen att homo- och heterosexuella har samma kompetens som föräldrar leder inte till att de två "kategorierna" i övrigt blir likställda. Tvärtom, vilket inte minst speglas i lagen som gick igenom, som i praktiken innebär en särslagstiftning för homosexuella, grundat på föreställningar om kön/genus och sexualitet. Genom att oreflekterat ställa upp den heterosexuella familjen som norm, skapar man inte bara en bild av denna familj som

homogen, utan skapar samtidigt en hierarkisk ordning där den homosexuella familjen blir den avvikande, den nästan legitima.”²⁶

Persson refererar i sin uppsats till en av Carin Holmberg författad artikel i *Sociologisk forskning*, med rubriken "Välfärdsstaten och den obligatoriska heterosexualiteten".

Holmberg menar att man genom att ställa fokus på några rättigheter i välfärdsstaten som rör homosexuellas samlevnad, kan tydliggöra samhällliga föreställningar kring familjen och vilka normer som dessa lagar syftar till att förstärka (vår kursivering). Holmberg betraktar heterosexualiteten som ett politiskt maktspel och skriver att syftet i artikeln är att försöka tydliggöra den institutionaliserade heterosexualiteten och hur denna genomsyrar samhället och dess institutioner.”²⁷ Hennes konklusion är bland annat att det inte är märkligt att man sätter gränsen för homosexuellas rättigheter vid föräldraskapet (vid tiden för artikeln hade ingen adoptionsrätt införts). Detta gör man enligt Holmberg för att inte förlora den materiella grunden för att uppfatta det homosexuella parförhållandet som den enda naturliga formen av samlevnad.²⁸

---

²⁶ Persson, s 30.

²⁷ Holmberg, s 57.

²⁸ Ibid, s 65.

4. Metod och material

4.1 Argumentationsanalys

Argumentationsanalys är en metod för granskning av texter vilka innehåller argument för eller emot något. Olika skolbildningar för argumentationsanalys bygger mer eller mindre på den formella logiken.²⁹ Syftena med argumentationsanalys kan skifta, men metoden kan ha åtminstone tre syften. För det första finns ett deskriptivt syfte, då metoden går ut på att ”hitta” argumentation genom att rekonstruera argumenten. Det är främst detta syfte som finns i denna uppsats. Man kan dessutom ha som syfte att bedöma i vilken mån argumenten lever upp till vissa givna normer, vilka man uppställt. Sådana kan t.ex. handla om saklighet och rationalitet. Slutligen kan man dessutom försöka avgöra beviskraften i argumenten, alltså om argumenten verkligen stöder eller undergräver en viss ståndpunkt.³⁰ Utöver detta kan man hitta andra syften. Vi har som ytterligare syften att ur den deskriptiva delen av analysen hitta teman, och att blottlägga normer.

I vår analys kommer vi att använda oss av en egenkomponerad modell, där vi blandar en av de etablerade metoderna för argumentationsanalys med egna metodologiska inslag. Det första steget är att hitta argumentationer i texten. Vi har, inspirerade av pro et contra-modellen för argumentationsanalys, funnit dessa genom att se dem som pro eller contra för teserna ”det bör/bör inte införas adoptionsrätt för homosexuella”. När vi urskiljt textstycken som är argumenterande, kommer varje sådant stycke analyseras enligt Toulmin-modellen, med det av Toulmin konstruerade schemat för argument. Toulmin urskiljer ett antal byggstenar i argumentationer. Den första byggstenen är påståendet (’claim’), vilket svarar på frågan ”Vad vill sändaren få mottagaren att hålla med om?”. Den andra byggstenen är argumentet (’data’), som svarar på den tänka motdebattörens fråga ”Vad bygger du ditt påstående på?”. Bara det faktum att debattören lyckats hitta argument för sitt påstående är inte tillräckligt. Den tänkta motdebattören i Toulmins modell kan ifrågasätta argumentet genom frågan ”Hur kommer du från argumentet till påståendet?”. Svaret på detta är tredje byggstenen, berättigandet eller *premissen* (’warrant’). Man kan säga att identifierandet av premissen är finessen med Toulmin-modellen. Vi skall alltså hitta argument och påstående i texten och använda dessa

---

²⁹ Bergström & Boréus (red), s 90.

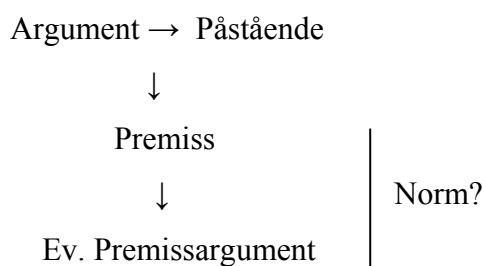
³⁰ Ibid., s 91.

för att hitta den underliggande premissen som är övergången mellan argument och påstående. Premissen kan vara uttalad eller underliggande, men är enligt Toulmin-modellen oftast underliggande.³¹ Vi kommer i vår analys utgå från att premisserna är implicita, och i de fall premissen är explicit kommer detta markeras genom (!) i uppstruktureringen. Premissen är emellertid inte alltid en så självklar övergång mellan argument och påstående, och i dessa fall kan även premissen behöva understödjas. Detta stöd för premissen är en fjärde byggsten i modellen och kallas *premissargument*.³² Premissargumentet avser svara på fråga ”Vad har du för stöd för att den generella frågan premissen utgör gäller i detta fall?”.³³ Vår tanke är att premissen, eller i vart fall premissargumentet, oftast uttrycker en värdering eller norm. Vi hoppas alltså att länkar mellan argument och påstående kommer att säga oss något om den underliggande sociala normen, vilken vi som forskare får tolka ur materialet.

Utifrån de premisser vi fått kommer vi dessutom att göra en egen uppstrukturering av argumenten, som går ut på att dela in dem under olika teman. Koncentrationen på argument under de olika temana kan säga oss något om normförändringen, genom att vi ser vilket tema man tillmäter störst betydelse.

Det vi tänker göra är således:

1. Hitta argumenten utifrån teserna ”det bör/bör inte införas adoptionsrätt för homosexuella”.
2. Finna påståendet, argumentet (’data’), uttolka premissen och eventuellt premissargument, samt illustrera detta i ett modifierat Toulmin-schema.
3. Utifrån argumentationen uttolka normen.
4. Se om argumenten hänger samman i form av teman och i så fall vilka teman.
5. Jämföra normer och teman över tid. Detta görs i en jämförande analys i kapitel 6.

³¹ Bergström och Boréus, s 109.

³² Enligt den modifierade variant av Toulmins schema som Bergström och Boréus presenterar.

³³ Bergström och Boréus, 110

3.2 Reflektioner om forskarens roll

Som vi skrev i föregående avsnitt är det vi gör är att tolka redan befintlig text. Ur en text kan flera tolkningar göras, och vi är medvetna om att andra kan få en annan bild än den än vi har fått. Hans-Georg Gadamer framhåller att ”varje läsare, varje mottagare, närmar sig varje text med en förförståelse” (eller med fördomar)³⁴. Forskaren gör således en tolkning utifrån sin egen livssituation och med sina egna fördomar. Vi anser oss ha en socialkonstruktionistisk ansats i vår uppsats. Socialkonstruktionism är en av två vetenskapsteorier med skild syn på sanning. Socialkonstruktionismen anser att det inte finns någon objektivt sann kunskap. Kunskap är beroende av intresse och perspektiv. Det sätt på vilket människan kategoriserar den verklighet hon ser beror på historiska och kulturella förutsättningar, och hur hon förstår världen är en produkt av vardaglig interaktion mellan människor. Socialkonstruktionismen ser också ett samband mellan kunskap och social handling. Hur människan handlar är kopplat till den kunskap hon har om världen.³⁵ Eftersom vi anser oss vara en del av ett heteronormativt samhälle kan det i ämnets sammanhang tänkas att våra tolkningar reflekterar detta.

3.3 Material, urval och avgränsningar

Uppsatsens empiriska del består av olika beståndsdelar. För att besvara våra första *två* frågeställningar kommer empiri att hämtas ifrån offentliga dokument. Från början var vår avsikt att argumentationsanalysera de offentliga utredningar som legat till grund för propositionerna. Emellertid fann vi att detta var alldeles för utrymmes- och tidskrävande för en uppsats på b-nivå. Vi bestämde oss därför istället för att analysera propositionerna, då de är mycket nättare till omfånget, och faktiskt är det dokument som i lagstiftningen räknas som lagens förarbete med stort F. Vi tänkte använda oss av propositionerna från de år det fanns utredningar som tog upp adoptionsfrågan, dvs. 1986/87, 1994/95 samt 2001/02. Då det inte fanns någon proposition 94/95 gick vi till lagutskottets betänkande, som vi då skulle använda för att hålla vår tänkta tidslinje intakt. Betänkandet 93/94 hänvisade emellertid endast till SOU från 1984 och propositionen från 1986/87, varför vi inte ansåg det meningsfullt att ta med.

---

³⁴ Bergström och Boréus, s 25.

³⁵ Friis, s. 26.

Dessutom har vidare avgränsningar gjorts i de texter som vi ska argumentationsanalysera. Argumentationsanalysen kan endast utföras på begränsade delar av texterna, varför man får ta ut de stycken där den huvudsakliga argumentationen förs. I propositionen från 1986/87 förs endast argumentation om adoptionsfrågan i ett stycke, vilket gjorde urvalet lätt. I propositionen från 2001/02 har vi valt delar från kapitel 5 - "Adoption". I detta kapitel har vi valt rubrikerna "Remissinstanserna" och "Skälen för regeringens förslag", för att få argument både för och emot införandet av adoptionsrätten. Hela stycket "Remissinstanserna" är med i argumentationsanalysen. I "Skälen för regeringens förslag" har vi vidare valt ut styckena "Avslutande bedömning" och "Internationell adoption". De stycken som ingår har valts ut på grund av att de speglar någon slags sammanfattning och huvudsaklig inställning. Vad avser stycket om internationella adoptioner har detta valts för att den formen av adoption var den vi från början inriktade oss på, på grund av att den är mest kontroversiell.

5. Resultatredovisning

5.1 Inledning till kapitlet

I detta kapitel avser vi att presentera våra resultat. För att göra det enklare för läsaren har vi till uppsatsen bifogat propositionerna 1986/87:124 och 2001/02:123 (bilaga 1 och 2), och i dessa bilagor strukit under de direkta citat som vi använt oss av i argumentationsanalysen. De delar vi inte alls använder – se föregående kapitel – har vi för enkelhetens skull klippt bort ur bilagan.

Som vi gick igenom i metodkapitlet kommer vi att göra en argumentanalys enligt en modell där vi blandar en av de etablerade metoderna för argumentationsanalys med egna metodologiska inslag. Det vi tänker göra är:

1. Hitta argumenten utifrån teserna ”det bör/bör inte införas adoptionsrätt för homosexuella”.
2. Finna påståendet, argumentet (’data’), uttolka premissen och eventuellt premissargument, samt illustrera detta i ett modifierat Toulmin-schema.
3. Utifrån argumentationen uttolka normen.
4. Se om argumenten hänger samman i form av teman och i så fall vilka teman.
- (5. Jämföra normer och eventuella teman över tid.)

Punkterna 1-2 i vår punktlista avser att svara på den första av våra frågeställningar: ”Vilka argument för/emot homooptioner ligger bakom att lagändringen gick igenom, och vilka har legat bakom tidigare avslag?” Punkten 4 avser svara på frågeställningen: ”Finns det en bestående kärna i dessa argument?” För att kunna svara på den kommer vi som tidigare nämnt dela in argumenten i teman. Dessa är teman som vi själva har konstruerat utifrån de centrala tankegångar som vi kunnat se i argumentationerna. Vi väljer att ta upp dem redan här i kommentarerna till varje argument. Punkt 3 relaterar till den sista frågeställningen: ”Vilka underliggande normer kan ligga bakom dessa argument, och hur förändrar sig dessa över tid?” Jämförandet över tid (punkt 5) sker i analysen i kapitel 6.

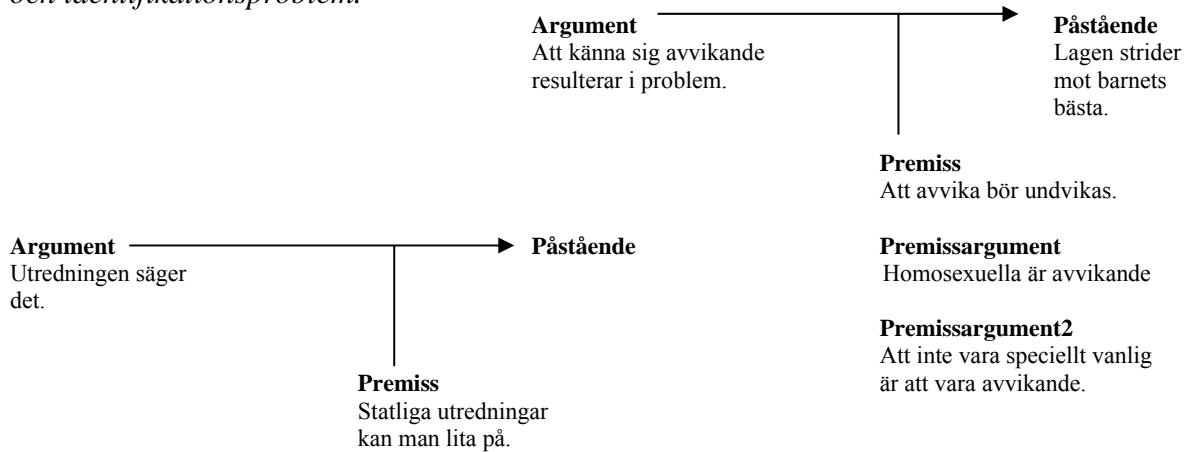
5.2 Argumentationsanalys av proposition 1986/87:124

5.2.1 Uppstrukturering av argumentationen

Nedan redovisar vi vår empiri genom att först citera den funna argumentationen, sedan illustrera vår strukturering i Toulmins (modifierade) schema, och slutligen kommentera vad

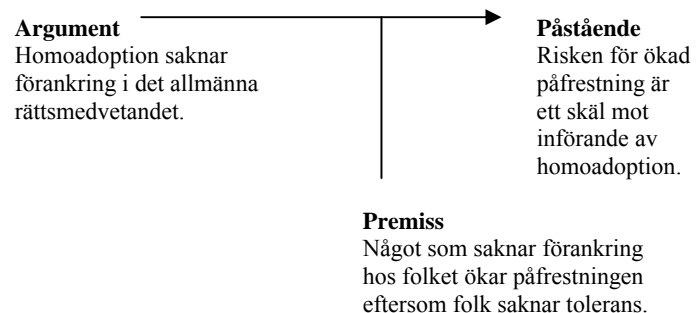
vi funnit. Citaten numreras och behandlas i den ordning de kommer i propositionen. Vad vi gjort skall således förhoppningsvis kunna bli mer överskådligt för läsaren.

Citat 1: ”... redan den omständigheten att barnet är adopterat kan väcka en känsla hos det att vara avvikande. Vidare befarar utredningen att en sådan känsla kan förstärkas, om samhället väljer en familjerelation, exempelvis homosexuell samlevnad, som idag utåt sett inte är särskilt vanligt. Känslor av detta slag kan enligt utredningen resultera i anpassnings- och identifikationsproblem.”

Kommentar: Som synes handlar hela detta argument om avvikande, och vi kan inte se någon annan norm än ”du ska inte avvika”. Tema: avvikande och barnets bästa.

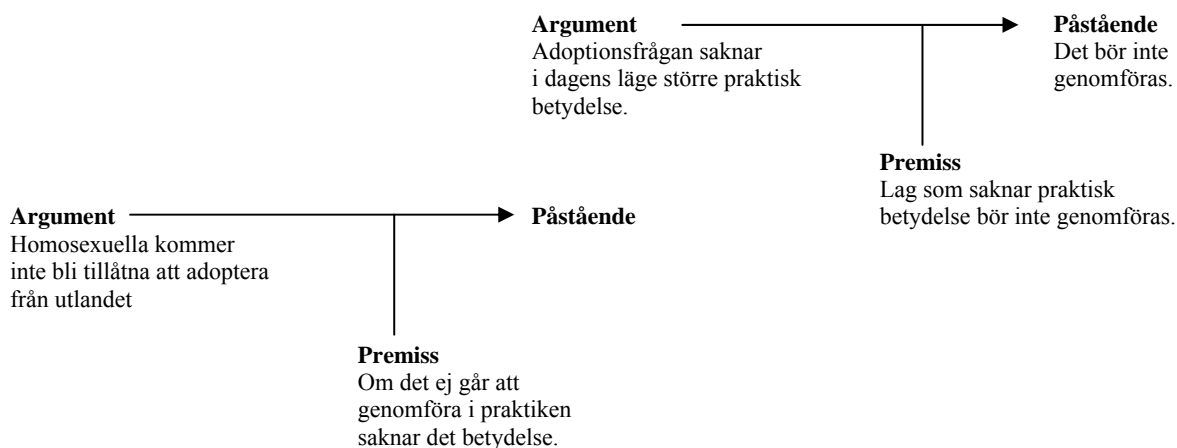
Citat 2: ”...sådan adoption saknar förankring i det allmänna rättsmedvetandet, något som medför att det kan innebära en större påfrestning i olika avseenden för ett adoptivbarn att växa upp i en homosexuell familjemiljö än i en heterosexuell.”

Kommentar: Vad man verkar vara ute efter här är att ett barn som avviker kan komma att socialt straffas. Förändringar skall vara förankrade i det allmänna rättsmedvetandet för att tas emot väl, och är de inte det kommer människor vara intoleranta. Normen blir enligt oss, precis som i förra argumentationen, ”du skall inte avvika”. Man kan även utläsa normen

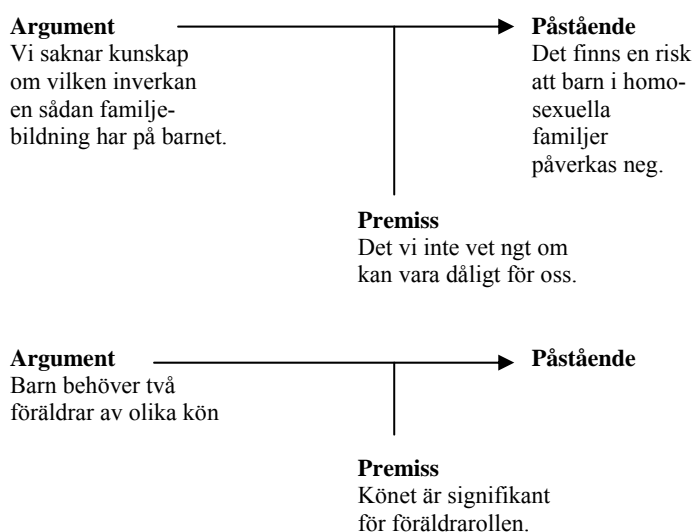
”lagändringar ska följa moralen i samhället, inte tvärtom”. Tema: Avvikande och barnets bästa.

Citat 3: ”Liksom utredningen anser jag dessutom att adoptionsfrågan i dagens läge inte har någon större praktisk betydelse. Det torde inte finnas något land som skulle tillåta att dess medborgare adopterades av två personer av samma kön.”

Kommentar: Det som de sägs är att frågan inte är av praktisk betydelse därför att homosexuella inte kommer att bli accepterade som adoptanter i utlandet. Normen blir enligt oss att ”man inte ska genomföra något som inte fungerar i praktiken”. Tema: Lagtekniskt och internationella överväganden.

Citat 4: ”Vi vet ännu alltför litet om vilken inverkan det kan ha på ett barn att växa upp i en homosexuell familjbildning. Exempelvis har flera remissinstanser pekat på betydelsen för ett barns utveckling av att det har både en far och en mor.”

Kommentar: Det man säger här är att den kunskap som finns om hur barn reagerar på att leva i homosexuella familjer är bristande, och att barn behöver föräldrar av båda könen för att inte påverkas negativt. Detta måste bero på att man anser att könen är signifikanta. Normen blir att ”barn bör ha en mamma och en pappa”. Tema: Barnets bästa och bristande kunskap

5.2.2 Konklusion

De normer som vi finner i argumenten som redovisats ovan är ” Du ska inte avvika”, ”Lagändringar ska följa moralen i samhället, inte tvärtom”, ”Man inte ska genomföra något som inte fungerar i praktiken.”, och ”Barn bör ha en mamma och en pappa”.

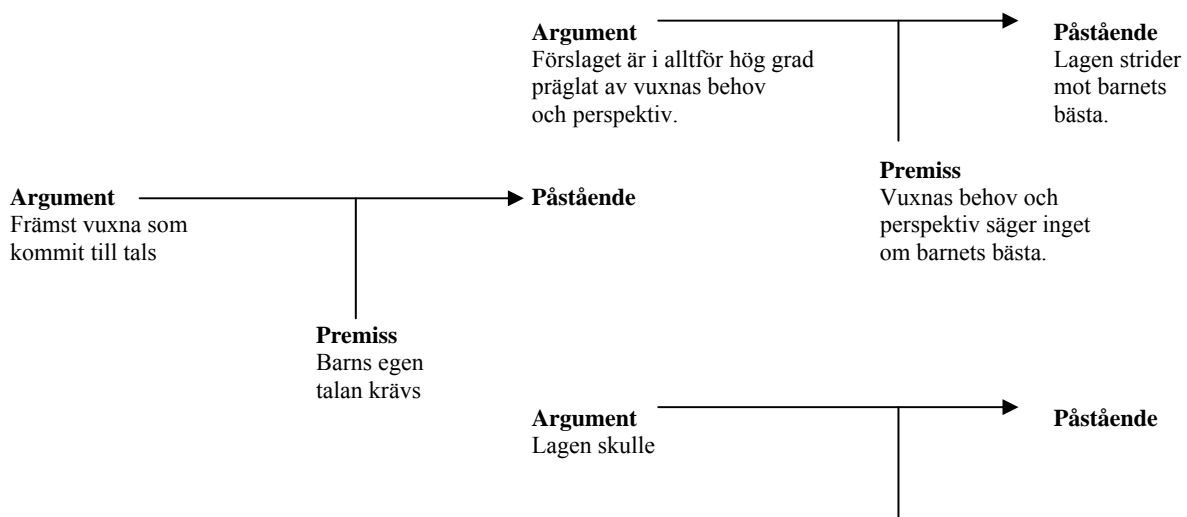
Dessa normer underordnar vi i temana Barnets bästa, Avvikande, Lagtekniskt, Internationella överväganden och Bristande kunskap.

Det som man lägger vikt vid i propositionen 1986/86:124 är barnen och hur deras situation kommer bli om man genomför en lagändring som gör det möjligt för homosexuella att adoptera. Samtidigt lägger man vikt vid hur lagen kommer accepteras av folket och resten av världen.

5.3 Argumentationsanalys av proposition 2001/02:123

De första citaten är från stycket som handlar om kritiken från remissinstanserna.

Citat 1: ”... förslaget inte är förenligt med principen om barnets bästa. Det framhålls att förslaget i alltför hög grad är präglad av de vuxnas behov och perspektiv. (...) anser att det främst är vuxna som har fått komma till tals och att för lite vikt har lagts vid de åsikter rörande barns perspektiv som har kommit från adoptivbarn. (...) Man framhåller att adopterade barn skiljer sig från andra barn genom sin speciella bakgrund och att det förhållandet att de en gång har blivit övergivna innebär en belastning för dem..... Genom att komma till en familj där de vuxna är av samma kön skulle, enligt remissinstanserna, dessa barn skilja sig från andra barn på ytterligare ett sätt”

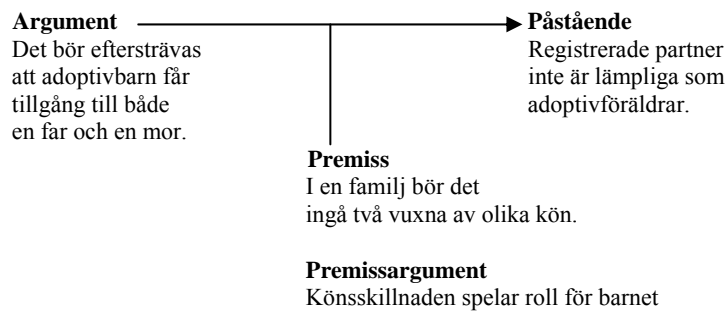
göra att de skiljer sig
än mer från andra barn

Premiss

Att skilja sig från
andra är ej barnets bästa

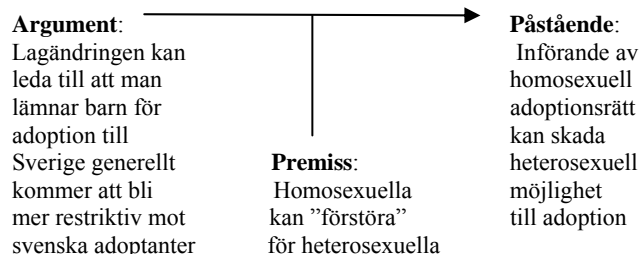
Kommentar: Citaten hänger ihop i texten och utgör en sammanhängande argumentation. Det man säger här är att den forskning som finns inte går att lita på. Man säger även att barn som är adopterade per automatik blir annorlunda, och att då även bo i en homosexuell familj förvärrar påfrestningarna. Alla barn bör ha rätt till en ”normal” uppväxt. Normen blir att man inte ska avvika. Tema: Barnets bästa och avvikande.

Citat 2: ”...registrerade partner inte är lämpliga som adoptivföräldrar, eftersom det bör eftersträvas att adoptivbarn får tillgång till både en far och en mor.”

Kommentar: Här säger man att i en familj bör det ingå två vuxna av olika kön. Alltså att homosexuella inte är lämpliga som föräldrar. Normen blir att ”i en familj bör det ingå två vuxna av olika kön”. Tema: Barnets bästa.

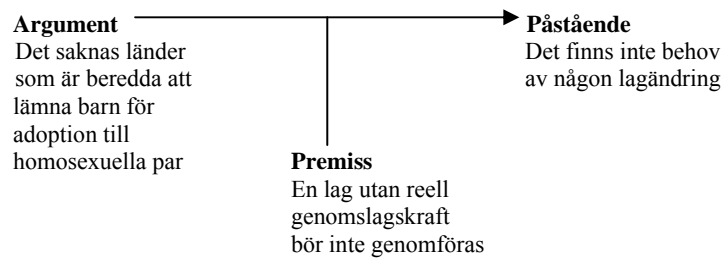
Citat 3: ”...förslaget kan leda till att man i de länder som lämnar barn för adoption till Sverige generellt kommer att bli mer restriktiv mot svenska adoptanter och att makar och ensamstående därmed kan få svårare att adoptera.”

Kommentar: I den här argumentationen vill de få fram att om homosexuella får rätt att adoptera kommer det kanske förstöra heterosexuellas möjlighet att adoptera. Man menar då

att om den risken finns ska man inte införa lagändringen. Normen blir att man ”bör inte avvika”, i vart fall inte om man vill blir prioriterad. Tema: Jämlikhet och internationella överväganden, men utifrån normen även avvikande.

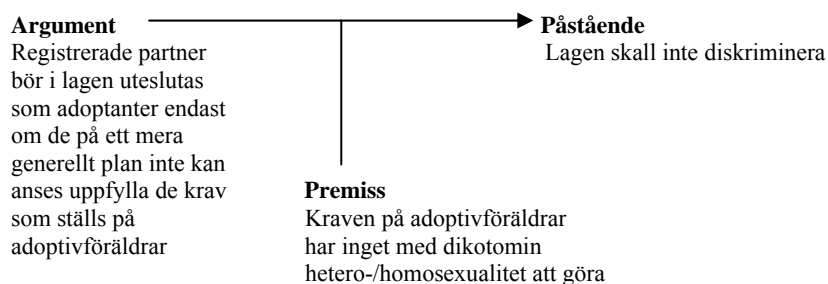
Citat 4: ”...annan invändning är att det saknas länder som är beredda att lämna barn för adoption till homosexuella par...”

Kommentar: Här säger man att i och med att det ändå inte finns länder som kommer vilja att deras barn blir adopterade av homosexuella så ska man inte genomföra lagändringen. Normen är samma som premissen; att en lag utan genomslagskraft inte bör genomföras. Tema: Internationella överväganden.

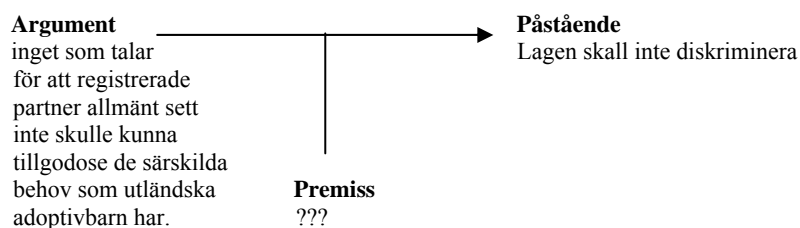
Här börjar ”skälen för regeringens förslag”:

Citat 5: ”Registrerade partner bör i lagen uteslutas som adoptanter endast om de på ett mera generellt plan inte kan anses uppfylla de krav som ställs på adoptivföräldrar”

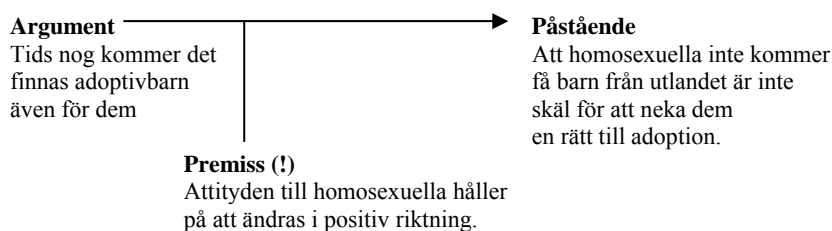
Kommentar: Här säger man att homosexuella är jämlika med heterosexuella, och att de endast ska kunna vägras adoption om de inte kan uppfylla de krav som även ställs på heterosexuella. Normen blir att vi bör eftersträva jämlikhet mellan homosexuella och heterosexuella. Tema: Jämlikhet.

Citat 6: ”...inget som talar för att registrerade partner allmänt sett inte skulle kunna tillgodose de särskilda behov som utländska adoptivbarn har.”

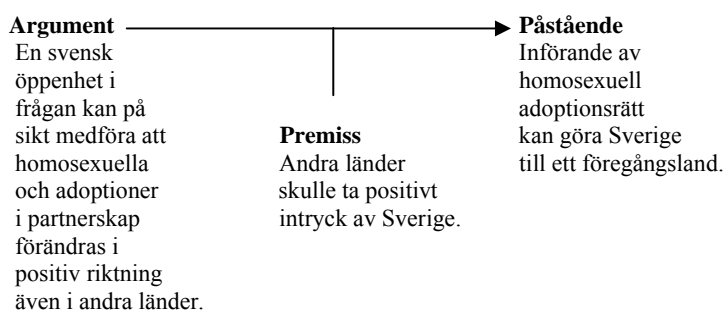
Kommentar: Här hittar vi ingen premiss, då argumentet verkar logiskt giltigt ändå. Kanske beror detta på att vår tolkning inte är helt korrekt, eller på att Toulmin-schemat inte passar till all sorts argumentation. Däremot kan vi hitta en ganska tydlig norm i påståendet (vilket vi tolkade fram), som går ut på att man inte skall diskriminera. Tema: Jämlikhet och barnets bästa.

Citat 7: ”I många länder håller dock attityden till homosexuella på att ändras i positiv riktning, och det kan tänkas att det finns andra, nya länder som skulle kunna bli aktuella som ursprungsländer.”

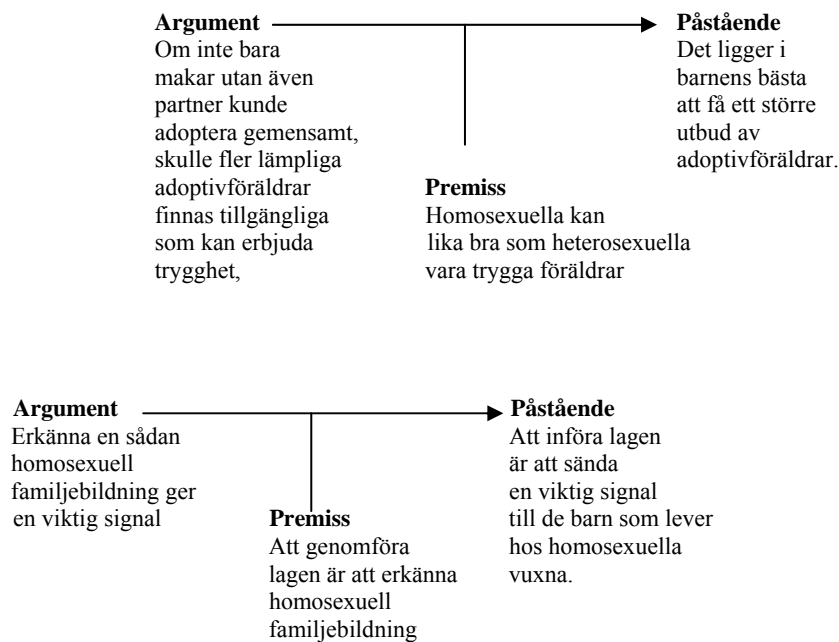
Kommentar: Här säger man att redan nu håller synen på homosexuella på att ändras i ursprungsländer och att Sverige kan komma att samarbeta med nya länder i framtiden, vilka kanske har en mer positiv syn på homosexuella. I detta argument hittar vi ingen norm, i alla fall inte en som kan ses som handlingsanvisning. Men utifrån argumentet och citatet kan vi bestämma temat. Tema: Internationella överväganden.

Citat 8: ”En svensk öppenhet i frågan kan på sikt medföra att inställningen till homosexuella och adoptioner i partnerskap förändras i positiv riktning även i andra länder.”

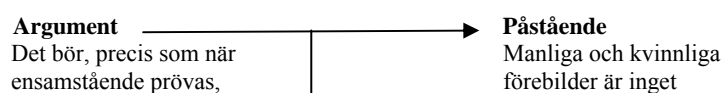
Kommentar: Det som sägs här är att en lagändring kan göra Sverige till ett föregångsland angående homooptioner, vilket i sin tur kanske kan leda till att homosexualitet blir accepterat i andra länder. Normen bli alltså att ”Sverige bör våga satsa på homosexuella rättigheter”. Tema: internationella överväganden.

Citat 9: ”Om partner kan adoptera gemensamt, skulle fler lämpliga adoptivföräldrar finnas tillgängliga som kan erbjuda trygghet. Att erkänna en sådan homosexuell familjbildning ger en viktig signal till de barn som lever hos homosexuella vuxna.”

Kommentar: I detta citat finns två viktiga argument vilka vänder sig till två olika normer. I det första schemat så kommer man fram till att vi bör handla utifrån barnets bästa vilket även är normen. Barnets bästa i detta fall är att det bör finnas många som är beredda att adoptera, oavsett läggning. I det undre schemat framgår att homosexuella skall ”integreras” i samhället genom lagens införande. Då visar man för barn som redan lever i homosexuella familjer att det faktiskt är en okej familjbild, vilket i sin tur skickar signalen till resterande befolkning att homosexualitet bör vara accepterat. Normen på schema två blir således ”vi bör arbeta för att integrera homosexuella i samhället”. Tema: Barnets bästa, jämlikhet.

Citat 10: ”När det gäller prövningen av de sökandes lämplighet att adoptera är det av grundläggande betydelse att förhållandet är seriöst och stabilt och att sökandena är mogna och ansvarskännande. För barnets identitetsutveckling är det viktigt att barnet får möjlighet till ett naturligt umgänge med personer av båda könen och att barnet kan erbjudas en varaktig och god manlig och kvinnlig förebild i barnets närhet.”

vara en del i helhetsbedömningen.

Premiss

Homosexuella kan jämföras med heterosexuella ensamstående

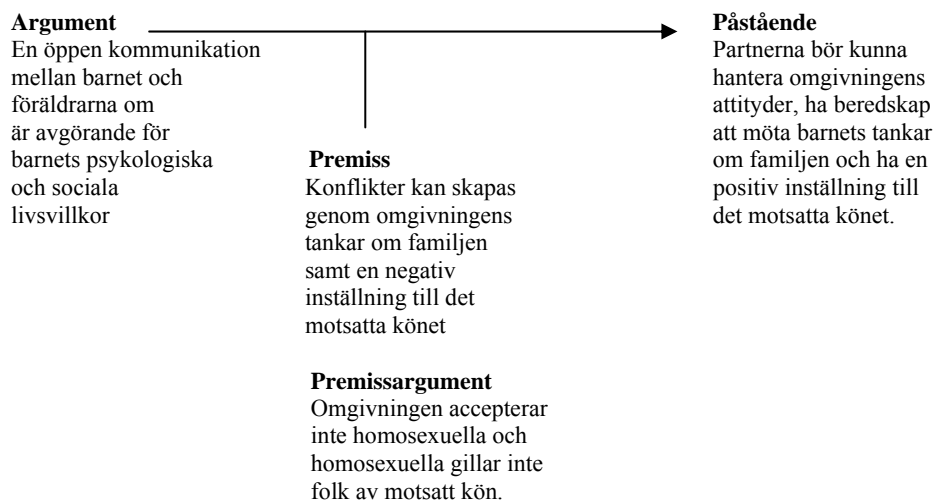
som behöver stå explicit i lagen.

Premissargument:

Båda familjebildningarna saknar olika kön.

Kommentarer: Homosexuella bör alltså egentligen jämföras med en heterosexuell ensamstående person i det fall de söker om att få adoptera. Normen verkar bli ”vi bör jämföra homosexuella med heterosexuella ensamstående”. Tema: jämlikhet och barnets bästa.

Citat 11: ”En öppen kommunikation mellan barnet och föräldrarna om familjsituationen och de konflikter som kan uppstå till följd av den är avgörande för hur barnets psykologiska och sociala livsvillkor utvecklas. Det bör därför finnas öppenhet kring partnerskapet, och familjsituationen bör inte vara omgärdad med förbud och hemligheter. Partnerna bör kunna hantera omgivningens attityder, ha beredskap att möta barnets tankar om familjen och ha en positiv inställning till det motsatta könet.”

Kommentar: Vid första anblicken kan det vara svårt att se vad man argumenterar för eller emot i detta citat, men vi ser detta som argument mot motståndarnas generella argument att en homosexuell familjebildning skapar problem för barnet. Normen blir att det ”bör finnas en öppenhet om sexuell läggning inom familjer”. Tema: Avvikande och barnets bästa.

5.3.1 Konklusion

De normer vi finner i ovanstående argument är; ”Man skall inte avvika”, ”I en familj bör det ingå två vuxna av olika kön”, ”En lag utan reell genomslagskraft bör inte genomföras”, ” Vi

bör eftersträva jämlikhet mellan homosexuella och heterosexuella”, ”Man skall inte diskriminera”, ”Sverige bör våga sats på homosexuellas rättigheter”, ”Vi bör handla utifrån barnets bästa”, ”Homosexuella skall integreras i samhället” och ”Det bör finnas en öppenhet om sexuell läggning inom familjer”. Dessa normer underordnas i temana; ”Barnets bästa”, ”Jämlikhet”, ”Internationella överväganden” och ”Avvikande”. I proposition 2001/02:123 lägger man stor vikt vid temana ”Barnets bästa” och ”Jämlikhet”.

6. Analys

6.1 Jämförande analys över tid

Denna analys avser svara på frågeställningen huruvida det finns en bestående kärna av normer bakom argumenten i propositionerna, och om dessa normer har ändrats över tiden som gick mellan proposition 1986/87:124 och proposition 2001/02:123. Vi kommer att använda oss av temana för att jämföra de två propositionernas olika tyngdpunkter.

I proposition 1986/87 lägger man tyngdpunkten vid temana ”Barnets bästa” och ”Internationella överväganden”, medan man i propositionen 2001/02 i stället lägger tyngdpunkten vid ”Barnets bästa” och ”Jämlikhet”. ”Barnets bästa” är alltså det enskilda tema som båda propositionerna lägger störst vikt vid, vilket säkert hänger samman med att det enligt barnkonventionen alltid skall vara utgångspunkt. I den första propositionen kombinerar man barnets bästa med temat avvikande, medan man i den senare kombinerar barnets bästa med jämlikhet. Man ser på barnets bästa på olika sätt i de två propositionerna. Vidare anser man att det är bäst för ett barn att bli adopterat till trygga förhållanden oavsett det är till en homosexuell familj eller en heterosexuell familj.

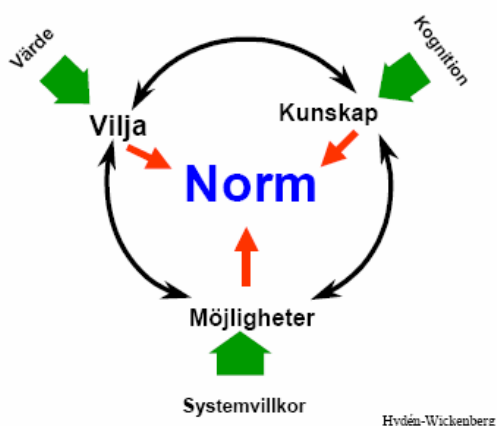
I 1986/87 så gör man den saknade praktiska betydelsen av en lagändring till ett lagtekniskt argument. I 2001/02 kommer man runt det genom att det i framtiden kan komma nya samarbetsländer som har en mer positiv inställning till homosexuella som adoptivföräldrar. Regeringen tror alltså på en normförändring, även internationellt. I 1986/87 nämner man inte att ett formellt erkännande skulle kunna innebära en markering som är positiv för de homosexuella. Detta görs dock i 2001/02, där man säger att ett formellt erkännande skulle kunna sända en positiv signal till både de homosexuella och de barn som redan lever i homosexuella familjer, och att homosexuella skulle bli ”integrerade” i samhället genom att lagen införs. Man säger också i 2001/02 att Sverige skulle bli ett bra exempel ut mot resten av världen om man inför lagen. I 2001/02 görs bedömning är risken för negativa konsekvenser för makar och ensamstående inte är så stor att den bör hindra att det införs en möjlighet för registrerade partner till gemensam adoption. Om detta nämns inget i 1986/87.

6.2 Analys av normförändring genom normmodellen.

Vi kunde konstatera i föregående analys att det tema som har ändrats mest är barnets bästa. Därför avser vi i detta kapitel göra en analys av de normer som är kopplade till de två olika propositionerna, genom att använda oss av normmodellen. Vi vill försöka utröna vilken av modellens tre komponenter det är som kan ha *förändrats*.

I 1986/87 talar regeringen om barnets bästa utifrån normerna ” Du ska inte avvika” och ”Barn bör ha en mamma och en pappa”. I 2001/02 återfinns samma normer, men där kommer de från remissinstanserna i stället. Regeringen har i 2001/02 till sitt resonemang lagt till normerna ”Man skall inte diskriminera”, ”Vi bör arbeta för att integrera homosexuella i samhället”, ”Vi bör jämföra homosexuella med heterosexuella ensamstående” och ” Det bör finnas en öppenhet om sexuell läggning inom homosexuella familjer” i samband med barnets bästa. Utifrån teman kan man säga att man i den första propositionen kombinerar barnets bästa med (undvikande av) avvikande, medan man i den senare kombinerar barnets bästa med jämlikhet. I 2001/02 anser man till exempel att det är till barnets bästa att man strävar efter jämlikhet, bland annat eftersom det redan finns barn i homosexuella familjer. Denna förändring är intressant. Avvikandet tas visserligen fortfarande upp, men man ser avvikandet på ett annat sätt.

Normmodellens komponenter, som tidigare nämnts, vilja och värdering, kunskap och kognition samt systemvillkor och möjlighet:

Vi väljer att koncentrera oss på två ”normpaket”; *barnets bästa* och *jämlikhet*. Dessa verkar påverka varandra men behöver redogöras även var för sig.

Om vi sätter in normpaketet *barnets bästa* i normmodellen får vi resultatet att kunskapen har förändrats. Genom att det finns barn i homosexuella familjer kan man bedriva forskning om sådana familjebildningar. Kunskapen har i sin tur påverkats av systemvillkoren, som har förändrats redan innan propositionen. Det som har förändrats i systemvillkoren är att homosexuella kan registrera partnerskap, vilket är att jämföra med äktenskap. Tidigare var samboendet det enda juridiska erkännandet av ett homosexuellt förhållande, och sambor får inte adoptera. Kunskapen har i sin tur förändrat värderingar angående homosexualitet, vilket syns på flera ställen i propositionen. Det är alltså till stor del kunskapsdelen som har förändrats.

Om vi nu sätter in *jämlikhet* i normmodellen får vi resultatet att även detta normpaket har förändrats genom kunskap. Redan innan propositionen om homosexuellas rätt att adoptera hade synen på jämlikhet förändrats. Då man införde partnerskapslagen måste man redan ha haft en tanke på jämlikhet mellan heterosexuella och homosexuella och kunskap om homosexuella och deras livssituation. Den kunskapen om homosexuella och deras livssituation gjorde även att värderingen om homosexuellas och heterosexuellas jämlikhet förändrades. Här har kunskapen och värderingen om heterosexuellas och homosexuellas lika värde bidragit till ytterligare en systemvillkors förändring; lagförändringen om homosexuellas rättighet att adoptera.

Dessutom kan man se att *jämlikheten* i sin tur är en värdering som kan sättas in som komponent i normmodellen för *barnets bästa*. De normpaket vi valt ovan påverkar således varandra. Komponenterna påverkar som sagt också varandra inbördes. *Viljan (värdering)* i barnets bästa har gått från att undvika avvikande till att vara jämlik. *Kunskapen (kognition)* om familjebildningens påverkan på barnet har gått från bristfällig till större (enligt regeringen tillräcklig, enligt kritikerna inte tillräcklig). *Möjligheterna (systemvillkor)* har på detta sätt kunnat påverkas till att omfatta en homosexuell adoptionsrätt.

7. Slutkommentarer

När vi började skriva vår uppsats så hade vi först ett helt annat ämne i åtanke. Vi har sedan både fått byta ämne och modifiera vårt ämne. Från början hade vi nog en aning högtflygande planer, och ville få med mer än vad som hade gått att genomföra i en b-uppsats. En av våra ursprungliga tankar var att jämföra adoptionsbeslut rörande homosexuella med argument i förarbetena. Detta projekt gick emellertid om intet, dels pga. sekretessskäl och dels pga. brist på beslut. Vi hade också tänkt använda oss av SOU i vår empiri. Detta var dock svårt att kombinera med argumentationsanalys eftersom materialet är så omfattande. Då det inte fanns tid att sätta sig in i en ny metod bytte vi således material.

Även metoden har fått ändras. Från början var vår tanke att göra en argumentationsanalys enligt en renodlad pro et contra-modell, men vi ansåg materialet vara för omfattande för en sådan metod. Så här i efterhand kan nog sägas att även den modifierade Toulmin-modell som vi använt oss av inte känns helt avpassad för materialet. Det är svårt att analysera en text som blandar forskningsreferat med argument, rena tyckanden och politiska ståndpunkter. Vi trodde vi skulle hitta normen genom premissen eller premissargumentet, men ibland gick normen i stället att finna i hela argumentet.

Vi har i uppsatsen kommit fram till vissa centrala normer och teman i propositioner som behandlar frågan om homosexuellas adoptionsrätt. Vi har visat hur dessa normer förändrats genom de komponenter som man kan finna i normmodellen, och man kan se hur normer för bland annat avvikande och barnets bästa interagerar med varandra.

Persson fokuserar på hur kön/genus och begär kan ses som betydelsebärande konstruktioner i skapandet av den hetero- och den homosexuella familjen. Hennes slutsats finner vi stöd för i uttalanden om att det krävs en man och en kvinna i barnets liv, men även genom den lite överraskande normen att de homosexuella familjerna i prövningen ska jämföras med en ensamstående heterosexuell person. Själva föräldrarollen verkar i propositionerna enligt vår uppfattning bygga väldigt mycket på vilket kön man har, och har man samma kön är det att jämföras med en person. Detta relaterar också till Carin Holmberg konklusion att man inte vill förlora den materiella grunden för att uppfatta det heterosexuella parförhållandet som den naturliga formen av samlevnad. Holmberg skriver också att man genom att oreflekterat ställa upp den heterosexuella familjen som norm, skapar en bild av denna familj som homogen och

samtidigt en hierarkisk ordning där den homosexuella familjen blir den avvikande, den nästan legitima. Detta tycker vi att vi har sett tydliga exempel på i de normer vi fått fram.

Som vi såg i faktadelen har trots lagändringen inga internationella adoptioner faktiskt genomförts. Organisationer och myndigheter vi har varit i kontakt med hävdar att detta beror på ursprungsländernas inställning. Man kan bara hoppas att, som regeringen skrev, inställningen ändras, så att lagen blir mer än en markering, om än markeringen betyder mycket. Närståendeadoptioner har dock genomförts, vilket på sikt torde ändra inställningen till homosexuella familjer, åtminstone i Sverige.

Källförteckning

Litteratur:

Baier, Matthias (2004), *Om normer – kompendium ”RÄS 12”*, Lund: Rättssociologiska enheten.

Bergström, Göran & Boréus Kristina (2005), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, Lund.

Brante Thomas, Andersen Heine och Korsnes Olav (red.) *Sociologiskt lexikon*.

Friis, Eva, (2003), *Sociala utredningar om barn. En rättssociologisk studie av lagstiftningens krav, utredningarnas argumentationer och konsekvenser för den enskilde*, Lund: Sociologiska institutionen.

Gibbs, John P. (1981), *Norms, Deviance and Social control*, New York: Elsevier

Holmberg, Carin (1993) ”Välfärdsstaten och den obligatoriska heterosexualiteten”, I: *Sociologisk forskning*, nr. 4.

Hägglund, Göran (kd) m.fl., Motion 2005/06:KD336 - *Äktenskap och stabil familjegemenskap*.

Persson, Anna-Karin (2002), *De (o)begripliga familjerna - En diskursanalys av SOU 2001:10 Barn i homosexuella familjer*, Lund: Lunds Universitet, Centrum för Genusvetenskap (C-uppsats i ”Kön, samhälle, vetenskap”).

Persson, Jenny och Zrinscak, Sandra (2004), *Barnlösa homosexuellas syn på familjebildning och föräldraskap*, Helsingborg: Lunds universitet, Socialhögskolan, (C-uppsats i socialt arbete).

Stenholm, Sara & Strömberg, Cecilia (2004), *Homofamiljer - Guide i praktiska, juridiska och ibland absurda frågor för homosexuella som vill ha barn*, Wahlström & Widstrand.

Så går det till att adoptera - Broschyr utgiven av Myndigheten för internationella adoptioner, tillgänglig på MIA:s hemsida <http://www.nia.se> (sic).

Vänsterpartiet (2006), Faktablad om homo-, bisexuellas och transpersoners rättigheter.

Internetkällor:

<http://www.regnbagsfamiljer.se/internationelladoption.asp> Regnbågsfamiljer 2006-05-22 09:05

<http://www.nia.se>

http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page_6691.aspx Socialdemokraterna 2006-05-15, 12:01

http://www.vansterpartiet.se/PUB_LagRatt/28247.cs Vänsterpartiet 2006-05-16, 12:06

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage___1338.aspx Folkpartiet 2006-05-16, 12:09

<http://www.moderat.se/politik.asp?politikid=11&menyid=2> Moderaterna 2006-05-16, 12:11

<http://www.mp.se/default.asp?mainframe=search.aspx?number=376&avdnr=123> Miljöpartiet 2006-05-16, 12:13

<http://www.centerpartiet.se/templates/Page.aspx?id=3748> Centerpartiet 2006-05-16, 22:48

<http://www.centerpartiet.se/templates/NewsPage.aspx?id=2622> Centerpartiet 2006-05-16, 12:17

<http://www.moderat.se/politik.asp?politikid=11&menyid=2> Moderaterna, 2006-05-16, 15:35

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage___1338.aspx Folkpartiet 2006-05-16, 15:40

Bilaga 1 – Ur proposition 1986/87:124

(sidorna 40-41 i prop)

2.3.2 Adoption

prop.1986/87:124

Min bedömning: Det bör inte införas någon möjlighet för två personer av samma kön att adoptera gemensamt.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning (betänkandet s .77-80). En ledamot reserverade sig och föreslår att homosexuella par skall få rätt att adoptera gemensamt (betänkandet s .256-257).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. De homosexuellas organisationer och ett par andra instanser anser dock att homosexuella par bör få samma rätt att adoptera gemensamt som gifta par har. Ytterligare några instanser förordar att homosexuella par ska få rätt att gemensamt adoptera ena partens barn.

Skälen för min bedömning: Adoption kan ske endast med tillstånd av domstol (se 4 kap. 1 § FB). En förutsättning för sådant tillstånd är att adoption är till fördel för barnet. Vidare gäller bl.a. Att adoptivföräldrarna - förutom i vissa undantagsfall - skall ha fyllt 25 år, att makarna i princip får adoptera endast gemensamt och att andra än makar inte får adoptera gemensamt.

Till utredningen har framförts önskemål om att homosexuella par skall få adoptera gemensamt. Vid sida av den principiella frågan om en allmän sådan rätt har diskussionen inriktats på homosexuellas rätt till s.k. Närståendeadoptioner, dvs. adoptioner där ena parten i ett samlevnadsförhållande gemensamt med den andre adopterar dennes barn eller adoptioner där den efterlevande i ett samlevnadsförhållande adopterar den avlidnes barn (se betänkande s.78).

Vid sina överväganden har utredningen haft som utgångspunkt att det är barnets intresse som skall stå i förgrunden vid en adoption. Utredningen framhåller att redan den omständigheten att barnet är adopterat kan väcka en känsla hos det att vara avvikande. Vidare befarar utredningen att en sådan känsla kan förstärkas, om samhället väljer en familjrelation, exempelvis homosexuell samlevnad, som idag utåt sätt inte är särskilt vanligt. Känslor av detta slag kan enligt utredningen resultera i anpassnings- och identifikationsproblem. Utredningen finner det anförda tala mot två människor av samma kön skall få möjligheten att adoptera gemensamt. Med stöd av en enkätundersökning kommer utredningen också till slutsatsen att sådan adoption saknar förankring i det allmänna rättsmedvetandet, något som medför att det kan innebära en större påfrestning i olika avseenden för ett adoptivbarn att växa upp i en homosexuells familjemiljö än i en heterosexuell.

Jag instämmer i utredningens bedömning. Vi vet ännu alltför litet om vilken inverkan det kan ha på ett barn att växa upp i en homosexuell familjebildning. Exempelvis har flera remissinstanser pekat på betydelsen för ett barns utveckling av att det har både en far och en mor.

Liksom utredningen anser jag dessutom att adoptionsfrågan i dagens läge inte har någon större praktisk betydelse. Behovet av närståendeadoptioner aktualiseras främst vid vårdnadshavarens död. Redan enligt gällande rätt är det i sådan situation möjligt för en efterlevande samlevnadspartner att få adoptera barnet. Vid nästan alla övriga adoptioner är det frågan om att adoptera ett barn från ett annat land. Det torde inte finnas något land som skulle tillåta att dess medborgare adopterades av två personer av samma kön.

Bilaga 2 – Ur proposition 2001/02:123

5. Adoption (sid 18ff)

Regeringens förslag: Registrerade partner skall ges möjlighet att provas som adoptivföräldrar. Det innebär att två partner gemensamt kan adoptera ett barn och att en partner kan adoptera den andra partners barn.

Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Följande remissinstanser tillstyrker kommitténs förslag. *Riksförsäkringsverket, Folkhälsoinstitutet, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Ungdomsstyrelsen, Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan vid Stockholms universitet, Statens medicinsk-etiska råd, Stockholms kommun, Göteborgs kommun, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Föreningen Homosexuella Läkare, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) och Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella.*

Domstolsverket har inget att invända mot förslaget.

Följande remissinstanser motsätter sig att registrerade partner ges möjlighet att gemensamt provas som adoptivföräldrar. *Kammarrätten i Göteborg, Huddinge tingsrätt, Umeå tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), Riksskatteverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Länsstyrelsen Västra Götaland, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska kyrkan, Svenska Läkaresällskapet, Sahlgrenska universitetssjukhuset Östra, Sveriges Psykologförbund, Familjerättssociomernas Riksförening, Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare, Adopterade koreaners förening, Forum för adopterade, Adoptionscentrum, Familjeföreningen för internationell adoption, Barnen Framför Allt – Adoptioner, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS) och Rädda Barnen.*

En grundläggande invändning från de kritiska remissinstanserna är att förslaget inte är förenligt med principen om barnets bästa. Det framhålls att förslaget i alltför hög grad är präglad av de vuxnas behov och perspektiv. Bland annat Socialstyrelsen och Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anser att det främst är vuxna som har fått komma till tals och att för lite vikt har lagts vid de åsikter rörande barns perspektiv som har kommit från adoptivbarn, barnexperter och barnrättsorganisationer. Det sägs också att det forskningsunderlag som kommittén presenterar inte är tillräckligt för att registrerade partner skall kunna ges möjlighet att adoptera gemensamt. Man framhåller att adopterade barn skiljer sig från andra barn genom sin speciella bakgrund och att det förhållandet att de en gång har blivit övergivna innebär en belastning för dem. Kommittén påstås ha tonat ned den psykiska sårbarhet som adoptivbarn kan uppvisa till följd av sin bakgrund. Genom att komma till en familj där de vuxna är av samma kön skulle, enligt remissinstanserna, dessa barn skilja sig från andra barn på ytterligare ett sätt. Förutom sitt annorlunda ursprung måste de bearbeta familjens särskilda situation. Det befäras att den sammanlagda belastningen kan få till följd att barnets psykiska hälsa skadas. Flera remissinstanser, bl.a. Rädda Barnen och Barnen Framför Allt – Adoptioner, invänder också att registrerade partner inte är lämpliga som adoptivföräldrar, eftersom det bör eftersträvas att adoptivbarn får tillgång till både en far och en mor. Det framhålls att syftet

med en adoption är att ge barnet en ersättning för dess biologiska föräldrar och att det är samhällets skyldighet att medverka till att barnet får växa upp med föräldrar av olika kön. Några remissinstanser, bl.a. Barnombudsmannen och BRIS, menar att det finns behov av att se över adoptionsreglerna i föräldrabalken i sin helhet och att en sådan översyn bör avvaktas innan ställning tas till om registrerade partner bör få adoptera. Riksskatteverket påpekar att det finns risk för att svenska adoptionsbeslut inte kommer att erkännas utomlands och att detta i vissa situationer kan innebära nackdelar för barnet. Flera remissinstanser menar att förslaget kan leda till att man i de länder som lämnar barn för adoption till Sverige generellt kommer att bli mer restriktiv mot svenska adoptanter och att makar och ensamstående därmed kan få svårare att adoptera. En annan invändning är att det saknas länder som är beredda att lämna barn för adoption till homosexuella par och att det därför inte finns behov av någon lagändring.

Följande remissinstanser motsätter sig även att en registrerad partner ges möjlighet att adoptera den andra partners barn. *Huddinge tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Socialstyrelsen, NIA, Barnombudsmannen, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska Läkaresällskapet, Sahlgrenska universitetssjukhuset Östra, Familjerättsociomernas riksförening, Sveriges Psykologförbund, Forum för adopterade, Adoptionscentrum och Rädda Barnen.*

De flesta av dessa remissinstanser har inget att invända mot förslaget såvitt gäller styvbarnsadoption av en partners biologiska barn men motsätter sig styvbarnsadoption av tidigare adopterade barn. Det hänvisas till de skäl som framförs mot gemensam adoption, dvs. främst att adopterade barn generellt är sårbara och att det skulle innebära ytterligare en belastning för barnet att ha två föräldrar av samma kön. Vissa instanser befarar att styvbarnsadoption av adopterade barn kan leda till att registrerade partner kringgår de begränsningar som gäller i dag för gemensam adoption och att ursprungsländerna blir mer restriktiva när det gäller adoptioner till ensamstående. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* föreslår att adoption skall tillåtas endast om barnet har vistats i Sverige och levt tillsammans med styvföräldern under en viss tid. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* tillstyrker förslaget såvitt gäller styvbarnsadoption av en partners biologiska barn men tar inte ställning till adoption av tidigare adopterade barn. Umeå tingsrätt, Barnombudsmannen, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet och Familjerättsociomernas riksförening är kritiska till förslaget om styvbarnsadoption i sin helhet. Det anses att ett barns trygghet tillgodoses på ett bättre sätt genom att förälderns partner (styvföräldern) utses till vårdnadshavare tillsammans med de andra vårdnadshavarna. Vidare invänds att en möjlighet till styvbarnsadoption kan få till följd att barnets mor i ökad utsträckning inte medverkar till att faderskapet fastställs för barnet. Socialstyrelsen föreslår därför att styvbarnsadoption skall få ske endast under förutsättning att faderskapet är fastställt.

Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Länsrätten i Jönköpings län och Statens Institutionsstyrelse tar inte ställning till om registrerade partner bör kunna prövas som adoptivföräldrar. JO påpekar dock att flera av kommitténs experter reserverar sig mot kommitténs förslag och förordar att en generell översyn görs av adoptionsreglerna i föräldrabalken. *Ungdomsstyrelsen, Riksskatteverket, Adopterade koreaners förening, Familjeföreningen för internationell adoption och Barnen Framför Allt – Adoptioner* tar inte ställning till frågan om styvbarnsadoption.

Ett stort antal andra institutioner och organisationer, däribland *Katolska Biskopsämbetet* och *Frälsningsarmén*, men också enskilda lämnar synpunkter på kommitténs förslag.

Skälen för regeringens förslag (s21ff)

Utgångspunkter

Som framgår av avsnitt 4 får makar adoptera barn gemensamt i dag. En make får också adoptera den andra makens barn (biologiskt eller adopterat). Efter en sådan styvbarnsadoption anses barnet som makarnas gemensamma. Registrerade partner får varken gemensamt eller var för sig adoptera barn, inte heller i form av styvbarnsadoption. Frågan är om det finns skäl att upprätthålla den skillnaden.

Utgångspunkten bör vara att lagstiftaren så långt som möjligt är neutral mellan äktenskap och partnerskap när det gäller samlevnadsformernas rättsverkningar. Registrerade partner bör i lagen uteslutas som adoptanter endast om de på ett mera generellt plan inte kan anses uppfylla de krav som ställs på adoptivföräldrar. Om adoption tillåts, måste däremot samma krav på individuell lämplighet och prövning av denna ställas också på sådana par. En ändring av gällande regler bör vidare vara sakligt motiverad just utifrån principen om barnets bästa.

Ej med:

Barnets bästa

Kommittén

Forskningsunderlaget

Adoptivbarn

Både en far och en mor

Styvbarnsadoptioner

Internationella adoptioner

Frågan är om det finns skäl att gå vidare och även tillåta att registrerade partner adopterar gemensamt, vilket i praktiken rör sig om adoptioner från andra länder. Kommittén föreslår att partner får den möjligheten, men förslaget får kraftig kritik av remissinstanserna.

Som regeringen tidigare kommit fram till finns det inget som talar för att registrerade partner allmänt sett inte skulle kunna tillgodose de särskilda behov som utländska adoptivbarn har. Om inte bara makar utan även partner kunde adoptera gemensamt, skulle fler lämpliga adoptivföräldrar finnas tillgängliga som kan erbjuda trygghet, vilket i och för sig ligger i barnens bästa. När man tar ställning till frågan måste det emellertid också beaktas vad som kan antas vara andra länders inställning. Ett stort antal remissinstanser motsätter sig kommitténs förslag med hänvisning till att det i många ursprungsländer finns en negativ syn på homosexuella som adoptanter och att en möjlighet till adoption för partner därför kan leda till att länderna blir misstänksamma mot Sverige som mottagarland. Remissinstanserna befarar att det i så fall kan bli svårare för makar och ensamstående att adoptera. Som framgår av avsnitt 4 finns i dag möjlighet för homosexuella att adoptera barn i Danmark, Island, Nederländerna och Norge, dock med undantag av barn från utlandet och i de nordiska länderna endast styvbarnsadoption.

Kommittén har undersökt hur de länder som Sverige för närvarande samarbetar med i dag om internationella adoptioner skulle ställa sig om registrerade partner fick adoptera gemensamt och vad detta skulle innebära för andra personer som vill adoptera utländska barn. Kommittén ställde genom Utrikesdepartementet två frågor till de 25

ursprungsländer som lämnar flest barn för adoption till Sverige. Den första frågan var om man kunde tänka sig att låta homosexuella par adoptera barn från det landet. Den andra frågan var om svenska regler som ger homosexuella par möjlighet att adoptera skulle kunna negativt påverka makars möjlighet att adoptera. Sjutton länder svarade. Samtliga sjutton svarade att endast makar och ensamstående accepteras för adoption. Nio av länderna svarade att svenska regler som ger homosexuella par möjlighet att adoptera inte skulle negativt påverka makars möjlighet att adoptera. Ett land, Lettland, svarade att det finns risk för att makars möjlighet skulle påverkas negativt. Övriga sju svarade inte på den frågan. En närmare redogörelse för undersökningen finns i avsnitt 6 i betänkandet.

Av kommitténs frågor får först den slutsatsen dras att de ursprungsländer som svenska adoptionsorganisationer i dag samarbetar med inte kommer att acceptera registrerade partner som adoptanter inom den närmaste framtiden, låt vara att det inte kan uteslutas att ansvariga myndigheter och organisationer i ett enskilt fall ändå skulle anse det vara bäst för ett barn att komma till två partner i Sverige. En lagändring kommer alltså knappast att resultera i att partner inom den närmaste tiden kan adoptera barn från andra länder annat än undantagsvis. *Lagrådet* har ifrågasatt lämpligheten av att genomföra en lagstiftning som i detta hänseende inte kan förväntas få något praktiskt genomslag. I många länder håller dock attityden till homosexuella på att ändras i positiv riktning, och det kan tänkas att det finns andra, nya länder som skulle kunna bli aktuella som ursprungsländer. Mot den bakgrunden anser regeringen att det förhållandet att en lagändring sålunda skulle få en begränsad effekt inte i sig bör hindra att den genomförs om den annars är motiverad.

Kommitténs undersökning talar vidare för att svenska regler om adoption för partner inte generellt skulle påverka makars möjlighet att adoptera. Endast ett ursprungsland svarade att en sådan risk finns. Vilken inställning som finns i de länder som inte svarade på kommitténs frågor går visserligen inte att säga, men nio av de tillfrågade länderna svarade trots allt att det inte finns någon risk för makars adoptionsmöjlighet. Som kommittén framhåller finns det dock en risk för att en del enskilda adoptionsorganisationer och barnhem blir tveksamma mot adoptanter från Sverige och kanske temporärt stoppar adoptioner hit. Risken kan antas vara större för att ursprungsländerna blir mer restriktiva när det gäller ensamstående adoptanter. En ensamstående homosexuell adoptant kan ju senare ingå partnerskap och den andra partnern styvbarnsadoptera barnet. Enligt regeringens bedömning är risken för negativa konsekvenser för makar och ensamstående emellertid inte så stor att den bör hindra att det införs en möjlighet för registrerade partner till gemensam adoption också från utlandet.

Det är då viktigt att man är lyhörd och medveten om att de länder Sverige samarbetar med när det gäller internationella adoptioner många gånger har en annan syn på homosexuella och homosexuellt föräldraskap. Samarbetet när det gäller internationella adoptioner måste bygga på förtroende. Det innebär att de begränsningar och villkor som ursprungsländerna sätter upp måste efterlevas. När det gäller ensamstående sökande kan det tänkas att ursprungsländerna kommer att efterfråga information om vilken sexuell läggning sökanden har. Även om en sådan uppgift är känslig ur integritetssynpunkt och kan tyckas ovidkommande, är det endast genom att vara öppen om saken som eventuella svårigheter kan överkommas och som det förtroende som finns mellan förmedlande organisationer och myndigheter i Sverige och ursprungsländerna kan upprätthållas. Ursprungsländerna har i varje enskilt adoptionsärende rätt att välja den eller de adoptanter som de anser möter deras krav, t.ex. i fråga om personliga förhållanden. De har också rätt att avbryta förfarandet, om sådana omständigheter kommer fram som gör att de inte kan

godta en adoptionsansökan. Det är angeläget att information ges om den svenska lagstiftningen och hur denna fungerar.

En svensk öppenhet i frågan kan på sikt medföra att inställningen till homosexuella och adoptioner i partnerskap förändras i positiv riktning även i andra länder.

Anknytning till utlandet

Avslutande bedömning

Liksom annan lagstiftning är partnerskap och adoption i grunden en fråga om värderingar, här framför allt synen på familjebildning och föräldraskap, som samtidigt skall avgöras sakligt och rationellt. I detta fall skall bedömningen utgå från vad som kan antas vara bäst för barnen.

Kommittén har lagt fram ett omfattande forskningsunderlag och har belyst frågan ur ett brett perspektiv. Forskningen talar med tillräcklig säkerhet för att registrerade partner allmänt sett kan erbjuda adoptivbarn en god uppväxtmiljö och tillgodose adoptivbarns särskilda behov, också med beaktande av den känsliga situation som barnet då kan befinna sig i på grund av partnernas homosexualitet. En styvbarnsadoption i ett partnerskap kan ge ett barn en ekonomisk, social och rättslig trygghet. Om partner kan adoptera gemensamt, skulle fler lämpliga adoptivföräldrar finnas tillgängliga som kan erbjuda trygghet. Att erkänna en sådan homosexuell familjebildning ger en viktig signal till de barn som lever hos homosexuella vuxna. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att det ligger i barnens bästa att registrerade partner kan adoptera och att det inte är motiverat att i lagen upprätthålla ett generellt hinder mot adoption. Liksom när det gäller andra som önskar adoptera barn bör en individuell prövning kunna göras utifrån de sökandes förutsättningar att erbjuda gynnsamma uppväxtförhållandena. Det finns inte skäl att – som några remissinstanser förordar – avvakta en eventuell översyn av bestämmelserna om adoption i föräldrabalken.

Regeringen föreslår således att lagen skall tillåta att registrerade partner prövas som adoptivföräldrar. Det skulle innebära att två partner gemensamt kan adoptera ett barn och att en partner kan adoptera den andra partners barn, biologiskt eller tidigare adopterat, naturligtvis under förutsättning att adoptionen i det enskilda fallet är till fördel för barnet och att lagens övriga krav är uppfyllda.

När det gäller prövningen av de sökandes lämplighet att adoptera är det av grundläggande betydelse att förhållandet är seriöst och stabilt och att sökandena är mogna och ansvarskännande. För barnets identitetsutveckling är det viktigt att barnet får möjlighet till ett naturligt umgänge med personer av båda könen och att barnet kan erbjudas en varaktig och god manlig och kvinnlig förebild i barnets närhet. NIA:s handbok för socialnämnder ger en god vägledning för prövningen. Där anges att det är de sökandes samlade förutsättningar som skall bedömas i varje enskilt ärende, bl.a. de sökandes ålder, språk, tidigare och nuvarande förhållanden, relationer till släkt och omgivning, personlighet samt kunskap och erfarenhet av barn. För sökande som är registrerade partner kan det därutöver behöva tas vissa särskilda hänsyn. En öppen kommunikation mellan barnet och föräldrarna om familjesituationen och de konflikter som kan uppstå till följd av den är avgörande för hur barnets psykologiska och sociala livsvillkor utvecklas. Det bör därför finnas öppenhet kring partnerskapet, och familjesituationen bör inte vara omgärdad med förbud och hemligheter. Partnerna bör

kunna hantera omgivningens attityder, ha beredskap att möta barnets tankar om familjen och ha en positiv inställning till det motsatta könet.

Också *Lagrådet* har tagit upp frågan om manliga och kvinnliga förebilder. Om lagstiftaren anser att sökandens möjligheter att erbjuda barnet manliga och kvinnliga förebilder är av avgörande vikt, bör detta enligt *Lagrådet* lämpligen återspeglas i lagtexten. Regeringen anser det dock inte motiverat att i lagtexten ange att det skall fästas särskilt avseende vid just den omständigheten. Sökandens nätverk och möjligheten att erbjuda barnet goda och varaktiga manliga och kvinnliga förebilder är en naturligt del i den helhetsbedömning som skall göras. Det gäller i dag när ensamstående adopterar och har inte bedömts behöva framgå av lagtexten.

För att lagändringen skall kunna genomföras bör Sverige frånträda 1967 års europeiska konvention om adoption av barn. Den frågan behandlas i avsnitt 7.

Med hänsyn framför allt till den risk som lagändringen kan innebära för makars och ensamståendes möjlighet att adoptera från andra länder avser regeringen att ge berörda myndigheter i uppdrag att kontinuerligt följa upp konsekvenserna. Därvid skall undersökas ursprungsländernas reaktion och utvecklingen när det gäller internationella adoptioner liksom förhållandena för de barn som adopteras. Förslag skall lämnas på de åtgärder som kan visa sig motiverade. En första rapport skall lämnas redan ett år efter ikraftträdandet. Regeringen kommer också att vid behov på annat sätt utvärdera lagändringen.

I sammanhanget kan tilläggas att regeringen under hösten 2001 har tillsatt en utredning om internationella adoptioner som skall överväga bl.a. hur hemutredningarna kan förbättras (dir 2001:93). Utredningen skall beskriva de bedömningsproblem man möter i socialtjänsten och ge förslag på hur problemen kan hanteras. Utredningen skall överväga hur länsstyrelsernas tillsynsfunktion kan förstärkas vad beträffar kvalitet och uppföljning i hemutredningarna. Utredningen skall också undersöka om det nuvarande systemet för stöd och rådgivning tillgodoser adoptivfamiljernas behov.

Följändringar (...)

(...)

Kapitel 6. Särskilt förordnade vårdnadshavare

Kapitel 7. Internationella åtaganden

Kapitel 8. Assisterad befruktning

Kapitel 9. Tillfällig föräldrapenning för homosexuella sambor

Kapitel 10. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Kapitel 11. Kostnader

Kapitel 12. Författningskommentar

Bilaga 1. Sammanfattning av betänkandet (SOU 2001:10)

Bilaga 2. Betänkandets lagförslag

Bilaga 3. Förteckning över remissinstanserna

Bilaga 4. Lagrådsremissens lagförslag)

Bilaga 5. Lagrådets yttrande